

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Обліково-аналітичне забезпечення управління оборотними активами
торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-2
спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит

П.В. Артем'єв

Керівник: к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.

Рецензент: к.е.н., доцент Саєнко О.Р.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«_____» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Артем'єву Павлу Вячеславовичу

1. Тема роботи: Обліково-аналітичне забезпечення управління оборотними активами торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» керівник роботи Скорнякова Юлія Борисівна, к.е.н., доцент, затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
2. Строк подання студентом роботи 01 грудня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, облікові дані та дані фінансової звітності підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути проблематику ідентифікації економічної категорії «оборотні активи», систематизувати теоретико-нормативні основи управління оборотними активами торгового підприємства, дослідити систему облікового забезпечення управління оборотними активами ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» та обґрунтувати пропозиції щодо її вдосконалення, проаналізувати формування та ефективність використання оборотних активів торгового підприємства та розробити пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 13 рис., 22 табл. та 5 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	19.08.2023	19.08.2023
2	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	16.09.2023	16.09.2023
3	к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.	07.10.2023	07.10.2023

7. Дата видачі завдання: 01.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	липень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2023	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2023	виконано

Студент _____ П.В. Артем'єв
(підпис)

Керівник роботи _____ Ю.Б. Скорнякова
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 122 с., 3 розділи, 13 рис., 22 табл., 2 додатки, 78 джерел.

ОБЛІК, АНАЛІЗ, ОБОРОТНІ АКТИВИ, ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, ТОРГІВЛЯ, ТОВАРНІ ЗАПАСИ, ТОРГОВА НАЦІНКА, МЕТОД ОЦІНКИ ЗА ЦІНАМИ ПРОДАЖУ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОБОРОТНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ

Об'єкт дослідження – процес обліку та методи аналізу оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку оборотних активів торгових підприємств, а також проведення аналізу оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності їх використання.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: методи наукового узагальнення, діалектичний метод, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, синтезу, моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами з метою підвищення ефективності функціонування торгового підприємства та зміцнення його конкурентоспроможності. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

- методичне забезпечення організації обліку наявності та руху товарів за цінами продажу у роздрібній торгівлі шляхом обґрунтування пропозиції розмежування обліку товарів та торгової націнки за окремими структурними підрозділами та окремими товарними групами;

- методичне забезпечення організації комплексного аналізу оборотних активів торгового підприємства шляхом уточнення основних етапів проведення такого аналітичного дослідження за системного підходу.

За підсумками проведеного дослідження сформовані пропозиції щодо запровадження в облікову політику ТОВ «ГОЛДЕН ФРУНК» формування резерву сумнівних боргів на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів, обґрунтоване застосування методики факторного аналізу динаміки рентабельності товарних запасів торгового підприємства, а також розроблені пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотних активів торгового підприємства шляхом активізації його продажів.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами торгового підприємства, а також досягти підвищення ефективності їх використання та підвищення таким чином результативності діяльності підприємства. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами, що у підсумку сприятиме підвищенню ефективності функціонування торгового підприємства та зміцненню його конкурентоспроможності.

SUMMARY

Qualifying work contains: 122 pp., 3 sections, 13 fig., 22 tab., 2 annex, 78 references.

ACCOUNTING, ANALYSIS, CURRENT ASSETS, WORKING CAPITAL, TRADE, GOODS, TRADING MARGIN, METHOD OF ESTIMATING SALES AT PRICES, EFFICIENCY, REVERSIBILITY, PROFITABILITY, LIQUIDITY, SOLVENCY

The object of the study is the accounting process and methods of analysis of current assets of the trading company GOLDEN FRUIT LLC.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the accounting of current assets of trading enterprises, as well as conducting an analysis of the current assets of the trading enterprise GOLDEN FRUIT LLC in order to formulate proposals for improving the efficiency of their use.

Research methods: a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research, general scientific methods of cognition were used: methods of scientific generalization, dialectical method, methods of induction and deduction, classification, comparison, scientific abstraction, system and complex analysis, synthesis, modeling.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a complex of issues related to the improvement of accounting and analytical support for the management of current assets in order to increase the efficiency of the functioning of a trading enterprise and strengthen its competitiveness. In the process of research, the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

acquired further development:

– methodological support for the organization of accounting for the availability and movement of goods at sales prices in retail trade by substantiating the proposal to separate the accounting of goods and trade mark-up by separate structural divisions and separate product groups;

– methodological support for the organization of a complex analysis of current assets of a trading company by clarifying the main stages of conducting such an analytical study using a systematic approach.

Based on the results of the research, proposals were made to introduce into the accounting policy of GOLDEN FRUNK LLC, the formation of a reserve of doubtful debts based on the analysis of the solvency of individual debtors, the justified application of the method of factor analysis of the dynamics of the profitability of merchandise stocks of a trading company, as well as proposals to improve the efficiency of the use of current assets of a trading company enterprise by increasing its sales.

The practical application of the recommendations proposed by the author will allow to increase the quality level of accounting and analytical support for the management of current assets of a trading enterprise, as well as to achieve an increase in the efficiency of their use and thus increase the effectiveness of the enterprise. The obtained research results are aimed at increasing the quality level of accounting and analytical support for the management of current assets, which will ultimately contribute to increasing the efficiency of the trading enterprise and strengthening its competitiveness.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

ВСТУП..... 10

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Проблематика ідентифікації економічної категорії «оборотні активи»..... 15

1.2 Особливості формування оборотних активів торгового підприємства..... 28

1.3 Фінансування оборотних активів торгових підприємств 38

РОЗДІЛ 2 ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства..... 46

2.2 Облік товарних та інших видів запасів торгового підприємства..... 53

2.3 Особливості відображення в обліку грошових коштів і поточної дебіторської заборгованості..... 66

2.4 Проблемні питання та вдосконалення обліку оборотних активів торгового підприємства..... 74

РОЗДІЛ 3 АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

3.1 Організація та методика аналізу оборотних активів торгового підприємства 80

3.2 Аналіз динаміки, структури та ефективності використання оборотних активів торгового підприємства 90

3.3 Підвищення ефективності використання оборотних активів торгових підприємств.....	101
ВИСНОВКИ	108
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	113
ДОДАТОК А Загальна характеристика системи обліку оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».....	121
ДОДАТОК Б Схема вдосконалення порядку відображення в обліку товарів у роздрібній торгівлі.....	122

ВСТУП

Будь-яке торгове підприємство функціонує з метою стабільного отримання прибутку та збільшення таким чином вартості чистих активів і власного капіталу. Особливості торгової підприємницької діяльності призводять до того, що оборотні активи, насамперед товарні запаси, набувають особливого значення у роботі торгових підприємств, адже наявність та рух таких активів забезпечує здійснення підприємницької діяльності як такої, формування доданої вартості та перспективи отримання прибутку. Таким чином, оборотні активи є ключовою складовою активів торгового підприємства, а від їх оптимального формування та ефективності використання принципово залежить прибутковість та рентабельність торгового підприємства, його фінансовий стан та конкурентоспроможність.

Ефективність використання оборотних активів принципово залежить від дієвості управлінських рішень, що приймаються на етапах формування та управління рухом оборотних активів. Прийняття дієвих управлінських рішень потребує відповідної інформаційної підтримки, що й обґрунтовує важливість якісного відображення в обліку та звітності наявності та руху оборотних активів. Окрім того, саме облікова система, за умови її якісної організації, здатна вирішити важливе завдання забезпечення збереження оборотних активів підприємства.

Важливою складовою управління торговим підприємством є також економічний аналіз формування та використання оборотних активів, адже саме за підсумками такого аналізу можуть бути обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності використання оборотних активів та торгової діяльності в цілому, забезпечення платоспроможності та конкурентоспроможності торгового підприємства.

Таким чином, питання обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами є надзвичайно важливими як для економічної науки,

так і для підприємницької практики, що і підкреслює актуальність та важливість обраного напрямку дослідження.

Питанням ідентифікації та обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами присвячені наукові дослідження багатьох вчених-економістів, серед яких О.А. Бакурова, І.О. Бланк, О.С. Бондаренко, Ф.Ф. Бутинець, О.Ю. Вілкул, О.В. Дейнека, Н.А. Дехтяр, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, Н.М. Малюга, Л.В. Нападовська, В.Я. Нусінов, Н.В. Петруня, А.М. Поддєрьогін, Г.В. Ситник, Ю.О. Швець та багато інших. В той же час проблематика організації та методичного забезпечення обліку та аналізу оборотних активів є досить різноманітною, а практика управління постійно актуалізує нові запитання та завдання щодо забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень; особливої актуальності, на нашу думку, заслуговує дослідження галузевої специфіки організації та методики обліку і аналізу оборотних активів. Таким чином, питання обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами торгових підприємств заслуговують на увагу, потребують систематизації, уточнень та розвитку, що й актуалізує доцільність подальших наукових досліджень.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку оборотних активів торгових підприємств, а також проведення аналізу оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності їх використання.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- розглянути проблематику ідентифікації економічної категорії «оборотні активи» та обґрунтувати пропозиції щодо її уточнення;
- систематизувати теоретико-нормативні основи управління оборотними активами торгового підприємства;
- дослідити систему облікового забезпечення управління оборотними

активами ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» та розробити пропозиції щодо її вдосконалення;

– виконати комплексний аналіз формування та ефективності використання оборотних активів торгового підприємства;

– розробити пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Об'єкт дослідження – процес обліку та методи аналізу оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів обліку та аналізу оборотних активів торгового підприємства.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення (при дослідженні проблематики ідентифікації економічної категорії «оборотні активи» та задля розмежування категорій «оборотні активи» і «оборотний капітал»), діалектичний метод (при дослідженні теоретико-нормативних основ управління оборотними активами торгового підприємства), методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу та синтезу (при дослідженні наявної на підприємстві системи облікового забезпечення управління оборотними активами і розробці пропозицій щодо її вдосконалення, при проведенні комплексного аналізу оборотних активів), методи критичного аналізу та синтезу (задля систематизації основних етапів аналізу основних засобів, з метою обґрунтування змін до облікової політики підприємства щодо формування резерву сумнівних боргів, а також з метою розробки пропозицій щодо підвищення ефективності використання оборотних активів торгового підприємства шляхом активізації його продажів), метод моделювання (в ході дослідження практики застосування оцінки та обліку товарів за цінами продажу) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-

методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами з метою підвищення ефективності функціонування торгового підприємства та зміцнення його конкурентоспроможності.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнена ідентифікація економічної категорії «оборотні активи» за рахунок розмежування сутності взаємопов'язаних категорій «оборотні активи» і «оборотний капітал»;

- обґрунтована доцільність внесення змін до облікової політики ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» щодо запровадження в облікову практику даного мікропідприємства формування резерву сумнівних боргів методом аналізу платоспроможності окремих дебіторів, що дозволить підвищити якісний рівень обліково-звітної інформації щодо дебіторської заборгованості та в окремих випадках оптимізувати податкове навантаження з податку на прибуток;

- презентоване застосування методики факторного аналізу динаміки рентабельності товарних запасів торгового підприємства, що дозволяє виокремити вплив зміни рівня рентабельності продажів і вплив зміни швидкості обороту коштів, спрямованих на формування товарних запасів;

- розроблені пропозиції щодо підвищення ефективності використання оборотних активів торгового підприємства шляхом активізації його продажів;

набули подальшого розвитку:

- методичне забезпечення організації обліку наявності та руху товарів за цінами продажу у роздрібній торгівлі шляхом обґрунтування пропозиції розмежування обліку товарів та торгової націнки за окремими структурними підрозділами та окремими товарними групами;

- методичне забезпечення організації комплексного аналізу оборотних активів торгового підприємства шляхом уточнення основних етапів

проведення такого аналітичного дослідження за системного підходу.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань ідентифікації, управління, обліку та аналізу оборотних активів, законодавчі та нормативні акти з питань бухгалтерського обліку, зокрема з обліку оборотних активів.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами торгового підприємства, а також досягти підвищення ефективності їх використання та підвищення таким чином результативності діяльності підприємства. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами, що у підсумку сприятиме підвищенню ефективності функціонування торгового підприємства та зміцненню його конкурентоспроможності.

Основні результати дослідження, що викладені у кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку на конференціях: на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів і держави» (м. Запоріжжя, 20-21 квітня 2023 р.) і на Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні тенденції розвитку сучасної держави» (м. Черкаси, 13 листопада 2023 р.). Окрім того за підсумками проведеного дослідження була надрукована наукова стаття «Організаційно-методичне забезпечення аналізу оборотних активів торгового підприємства».

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання і додатка. Основний зміст викладено на 122 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Проблематика ідентифікації економічної категорії «оборотні активи»

Оборотні активи є важливою економічною категорією сучасної економічної науки та підприємницької практики. Ідентифікація даної економічної категорії є необхідним етапом розуміння природи господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарської діяльності.

Традиційним для вітчизняної економічної науки є розуміння оборотних активів як певного облікового втілення економічних категорій «оборотні фонди» та «фонди обігу», або категорії «оборотні кошти». Відповідно варто дослідити економічну природу даних економічних категорій.

Сутність господарської діяльності будь-якого підприємства полягає у процесі взаємодії праці людей та певних засобів виробництва. Останні за своїм матеріально-речовим складом становлять виробничі фонди підприємства. Складовими частинами виробничих фондів властиві певні характерні ознаки, за якими можна розрізнити основні та оборотні фонди і дослідити сутність та значення даних економічних категорій для відтворювальних процесів господарської діяльності.

Так, залежно від ролі в процесі здійснення виробничої або торгівельної діяльності та від характеру перенесення своєї вартості на собівартість продукції (робіт, послуг) або в витрати збуту засоби виробництва, що виступають у якості виробничих фондів, поділяються на основні виробничі фонди (засоби праці) та оборотні фонди (предмети праці). Основні виробничі фонди багаторазово беруть участь у виробничій або торгівельній діяльності,

зберігають свою натурально-речову форму протягом терміну експлуатації та втрачають свої споживчі властивості поступово. Оборотні фонди, навпаки, споживаються одноразово під час одного операційного циклу, утворюючи матеріально-речовинну субстанцію готової продукції.

Поняття «оборотні фонди» є важливою економічною категорією, що потребує чіткого визначення.

Так, відомий вчений-економіст С.Ф. Покропивний дає наступне визначення: «оборотні фонди – частина виробничих фондів у вигляді певної сукупності предметів праці, елементи яких цілком споживаються в кожному виробничому циклі, змінюють або повністю втрачають натуральну форму і переносять свою вартість на вартість продукції, що виробляється (на вартість платних послуг)» [54, с. 101].

Н.М. Бондар характеризує оборотні фонди як частину «виробничих фондів підприємства, яка повністю споживається під час одного виробничого циклу, змінюючи свою натуральну форму, розміри та властивості, і переносить свою вартість на вартість виготовлюваної продукції відразу в повному обсязі» [12, С. 115-116].

За визначенням П.С. Харіва «оборотні фонди – це предмети праці, які беруть участь лише в одному виробничому періоді (циклі), за який повністю передають свою вартість на вартість виготовленої продукції, змінюючи при цьому свою форму, розміри, фізичний та хімічний стан» [68, с. 114].

Підсумовуючи наведені визначення, слід відзначити, що ключовими моментами в ідентифікації оборотних фондів є те, що вони, по-перше, беруть участь лише в одному операційному циклі, по-друге, змінюють в процесі використання свою натурально-речову форму, і, по-третє, їх вартість повністю в момент споживання долучається до витрат підприємства. В цьому є принципова відмінність оборотних фондів від основних фондів, адже останні беруть участь у кількох операційних циклах, зберігають свою натурально-речову форму, а їх вартість відноситься у витрати частинами, шляхом нарахування амортизаційних відрахувань.

Визначаючи поняття «оборотні фонди» використовують поняття економічної теорії «предмети праці», яке в свою чергу може бути визначене як «все те, на що направлена праця людини в процесі виробництва матеріальних благ, об'єкт застосування праці» [38, с. 6].

Взаємозв'язок економічних категорій «засоби виробництва», «виробничі фонди», «основні фонди» та «оборотні фонди» представлений на рисунку 1.1.

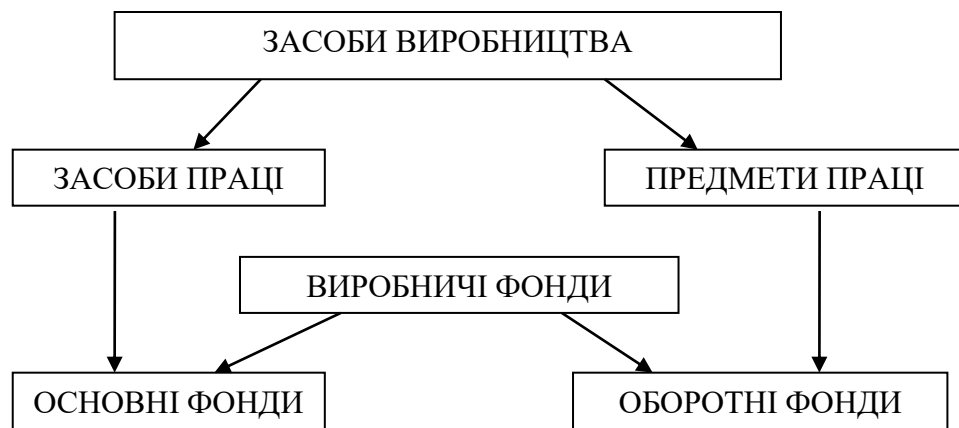

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок засобів виробництва та виробничих фондів
[54, с. 101]

Окрім коштів, що формують оборотні фонди, частина коштів підприємства спрямовується також на формування фондів обігу. Фондами обігу називають оборотні засоби, що функціонують у сфері обігу. До таких фондів належать готова продукція, товари, готівкові та безготівкові грошові кошти підприємства, а також кошти підприємства в розрахунках, тобто дебіторська заборгованість.

Таким чином, оборотні кошти складаються із оборотних фондів і фондів обігу. Так, приміром за визначенням А.В. Щербини «оборотні кошти – це сукупність коштів, авансованих для створення та використання оборотних виробничих фондів і фондів обігу, що забезпечують безперервність процесу виробництва і продажу продукції» [72, с. 318].

Категорія «оборотні кошти» в бухгалтерському обліку трансформується в категорію «оборотні активи», що є складовою активів підприємства.

Активи як такі є фундаментальною категорією бухгалтерського обліку. До активів або іншими словами господарських засобів належить майно, що знаходиться у власності підприємства, тобто рухоме та нерухоме майно, грошові кошти та кошти у вигляді дебіторської заборгованості. До активів даного підприємства відносять лише те, що належить підприємству на права власності, і відповідно орендовані основні засоби, прийняті на переробку матеріали, прийняті на комісію товари до активів даного підприємства не належать, а належать до активів відповідних власників даного майна.

Відповідно до статті 1 Закону України від 16.07.1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» під активами розуміють «ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [55].

Активи відображаються в обліку та звітності підприємства за умови, що оцінка їх може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних із використанням даних активів.

Згідно з нормативними документами, що регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності в Україні, активи класифікуються на необоротні та оборотні.

Так, відповідно до норм ст. 3 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» до оборотних активів належать «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [47], а відповідно до необоротних активів належать «всі активи, що не є оборотними» [47].

При здійсненні розподілу активів підприємства на оборотні та

необоротні слід звернути особливу увагу на поняття «операційний цикл підприємства», тобто «проміжок часу між придбанням запасів для провадження діяльності і отриманням грошей та їх еквівалентів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг» [47]. Ідентифікація операційного циклу особливо важлива для підприємства, операційний цикл яких триває за нормальних умов більше одного року. На таких підприємствах активи, що залучені до одного операційного циклу, навіть якщо його тривалість перевищує один рік, вважаються оборотними.

Основними видами оборотних активів підприємств є:

- виробничі запаси;
- поточні біологічні активи;
- незавершене виробництво;
- готова продукція;
- товари;
- поточна дебіторська заборгованість;
- поточні фінансові інвестиції;
- гроші та їх еквіваленти;
- інші оборотні активи.

Окремо варто відзначити, що дебіторська заборгованість належать до оборотних активів лише за умови, що термін її повернення очікується протягом не більше як дванадцять місяців з дати формування балансу, тобто заборгованість є поточною. В іншому разі дебіторська заборгованість ідентифікується як довгострокова та належить відповідно до необоротних активів.

Оборотні активи підприємства підрозділяються на матеріальні оборотні активи, на грошові кошти на їх еквіваленти, на дебіторську заборгованість та інші оборотні активи. Матеріальні оборотні активи прийнято називати запасами. Саме до запасів належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція і товари.

Із представлених нормативних документів і теоретичних досліджень

має бути сформований висновок про те, що оборотні активи, як авансована вартість кожного з елементів, що змінюються з часом, оборотних виробничих фондів і фондів обігу, завжди, у будь-який момент часу, виступає у трьох функціональних формах вартості – грошовій, товарній і виробничій. Іншою складністю ідентифікації категорії «оборотні активи» є те, що поряд з нею активно використовують такі категорії як «оборотний капітал» і «оборотні кошти».

Поширеною в економічній літературі є ідентифікація оборотних активів як частини майна підприємства. Так, А.М. Поддєрьогін визначає, що «оборотні активи являють собою частину майна підприємства, яка втілена в матеріально-виробничих запасах, незакінчених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладеннях (частина авансованого капіталу підприємства)» [53, с. 118]. В.В. Бочаров також вважає, що «оборотні активи – це сукупність майнових цінностей, що обслуговують поточну (операційну) діяльність підприємства і цілком споживаються протягом одного виробничого циклу» [14, с. 58].

За визначенням В.О. Гуревич, П.В. Круш, О.В. Клименко «до оборотних активів підприємства відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму» [26, с. 189]. Г.М. Захарчін, А.Ф. Кіт і Й.М. Петрович характеризують оборотні активи як «сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу» [30, с. 115].

Слід зазначити, що такий підхід до ідентифікації оборотних активів є достатньо повним і відповідає вітчизняним нормативним документам, але відображає лише матеріальний аспект і не враховує вартісного. Альтернативний підхід трактує оборотні активи як авансовану вартість. На

відміну від розглянутих вище визначень тут підкреслюється, що в умовах товарно-грошових відносин, рух, кругообіг товарно-матеріальних цінностей опосередковується їхньою вартістю, яка не витрачається, не споживається подібно її речовинним носіям, а залишається в границях процесу відтворення і змінює лише форми свого руху. Отже оборотні активи не витрачаються, не споживаються, а авансуються і повертаються підприємству в процесі реалізації продукції. Так, приміром за визначенням О.С. Філімоненкова «оборотні активи – це вартість авансована в кругообіг виробничих оборотних фондів і фондів обігу для забезпечення безперервності процесів виробництва і обігу» [66, с. 130]. Близьке за суттю визначення наводять І.В. Бабенко, Е.Н. Кузьбожев, а саме «оборотні активи – це авансована в грошовій формі вартість для планомірного створення і використання матеріальних ресурсів у формі предметів праці і засобів обігу в мінімально необхідних розмірах, достатніх для організації безперервного процесу виробництва і обігу» [4, с. 25]. А.А. Бакунов, Л.В. Фролова, Л.В. Шаруга характеризують оборотні активи як «сукупність грошових засобів, авансуємих для створення оборотних виробничих фондів і фондів обороту, які забезпечують постійний кругообіг коштів» [5, с. 74]. Варто відзначити, що така ідентифікація оборотних активів наближає дану економічну категорію за суттю до іншої – «оборотного капіталу», чим актуалізує проблему їх розмежування.

Розмежування економічних категорій «оборотні активи» і «оборотний капітал» є проблемним питанням ідентифікації категорії «оборотні активи», адже вивчення сучасної економічної літератури показало, що серед вітчизняних вчених економістів відсутній єдиний погляд щодо трактування таких категорій як «оборотні кошти», «оборотний капітал» і «оборотні активи». До того ж дуже часто ці категорії помилково ототожнюють, що значно ускладнює подальше дослідження процесів обліку і аналізу оборотних активів.

Аналіз економічної літератури дозволяє стверджувати про наявність двох підходів до визначення категорії «оборотні кошти». Одні автори

вважають, що оборотні кошти представляють собою сукупність оборотних виробничих фондів і фондів обігу у грошовому виразі. Інші визначають оборотні кошти як вартість або грошові кошти, авансовані для утворення оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Згідно першому визначенню, єдність оборотних виробничих фондів і фондів обігу проявляється у процесі руху авансованої вартості, а друге припускає її до моменту авансування. Перше визначення у цілому окреслює економічні границі явища. Проте воно не повністю розкриває їх зміст, тому що оборотні кошти розглядаються у статичній, а вони представляють виключно динамічну категорію, і їх необхідно розглядати у русі. У цьому процесі вони розпадаються на визначені функціональні форми, а не складаються з них.

З вищевикладеного можна сказати, що оборотні кошти є формою руху вартості, її кругообігу на підприємстві. Вони авансуються у грошовій формі для створення запасів основної сировини, матеріалів, допоміжної сировини, виробничого інструменту, інвентарю, напівфабрикатів і готової продукції. Функція їх полягає у платіжно-розрахунковому обслуговуванні кругообігу цінностей: шляхом платежів вони регулюють його темпи і обсяги. У цьому втіленні оборотні кошти слугують фінансовим важелем управління поточною господарською діяльністю підприємства. Проте, на думку Ю.В. Кваши, Н.О. Крамзіної і О.С. Поважного «таке трактування оборотних коштів було характерне для адміністративно-господарської системи. В сучасних економічних умовах поняття «оборотні кошти» варто визнати застарілим» [34, с. 45].

В цілому ж оборотні кошти варто розглядати як величину грошових коштів, авансованих в оборотні фонди та фонди обігу, які забезпечують планомірний та безперервний процес господарської діяльності підприємства. При цьому в оборотні фонди включаються кошти, спрямовані на формування виробничих запасів і незавершеного виробництва, а в фонди обігу кошти, спрямовані на формування готової продукції, товарів, дебіторської заборгованості та грошових коштів підприємства.

Останнім часом у вітчизняній економічній літературі поряд із терміном «оборотні кошти» набув поширення термін «оборотний капітал», що використовується як синонімічний термін. Саме термін «оборотний капітал» широко використовується у зарубіжній економічній літературі. Йдеться фактично про ту ж саму економічну категорію, яка лише має іншу назву. Причина наявної ситуації, за думкою К.А. Колодяжної, полягає в тому, що в «радянські часи капітал розглядався як сукупність виробничих відносин капіталістичного (а не соціалістичного) способу виробництва, а відтак у Радянському Союзі застосування терміну «капітал» стало вкрай неприйнятним явищем. Натомість у цей час значний розвиток отримала категорія «оборотні кошти», яка за своїм змістом ототожнювалась з оборотним капіталом (тобто в назві економічної категорії «оборотний капітал» категорія «капітал» була замінена на «кошти»)) [36, с. 78].

Таким чином, поняття «оборотні кошти» і «оборотний капітал» є тотожними. Що ж стосується економічної категорії «оборотні активи», то, незважаючи на певний сутнісний зв'язок із категорією «оборотний капітал», дана економічна категорія потребує окремої ідентифікації.

З метою визначення економічної природи категорій «оборотний капітал» і «оборотні активи» варто згадати, що на момент заснування підприємства капіталу його власників має вистачити не лише для інвестування в об'єкти основних засобів. Частина капіталу має бути спрямована на придбання необхідних виробничих або товарних запасів. Частина капіталу має залишитися в грошовій формі для здійснення поточних платежів і підтримки таким чином платоспроможності підприємства. Таким чином, капітал, авансований на створення виробничих або товарних запасів, а також капітал у грошовій формі є оборотним капіталом, а майно, створення якого фінансоване таким оборотним капіталом, є оборотними активами підприємства.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати наступне авторське визначення оборотних активів торгового підприємства: оборотні активи

торгового підприємства – це матеріальні та грошові цінності, які належать підприємству, обслуговують його поточну фінансово-господарську діяльність, внаслідок високого рівня ліквідності забезпечують платоспроможність підприємства, знаходяться у постійному кругообігу і протягом одного операційного циклу споживаються або змінюють власника.

Систематизувати дослідження щодо сутності оборотних активів на прикладі торгового підприємства дозволяє виокремлення основних елементів, що розкривають економічну сутність даної категорії, а саме:

- характер функціонування;
- період функціонування;
- склад елементів.

Відповідна характеристика економічної категорії «оборотні активи» торгового підприємства представлена на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Елементна ідентифікація оборотних активів торгового підприємства (складено автором)

Окрему увагу варто акцентувати на тому, що економічна сутність оборотних активів визначається їх роллю в організації поточної діяльності

підприємства: знаходячись в постійному русі вони здійснюють безперервний кругообіг форм вартості, в результаті якого відбувається постійне відновлення процесу виробництва або торгової діяльності.

Щодо співвідношення понять «оборотні активи» і «оборотний капітал», то це самостійні економічні категорії, які перебувають у тісному зв'язку та взаємозалежності одна з одною, а саме: початково оборотний капітал завжди виступає інвестицією, тобто джерелом утворення, однак ця інвестиція повинна бути десь розміщеною. Оборотні активи відображають характер розміщення інвестованого капіталу у процес господарської діяльності підприємства. Оборотний капітал будучи джерелом авансування формує оборотні активи, які пізніше повертають авансований капітал, що і забезпечує кругообіг капіталу, який умовно припиняє своє існування як капітал із завершенням кожного операційного циклу, вичерпуючи свою функцію у процесі виробництві або торгової діяльності, та постійно відтворюється шляхом продажу готової продукції або товарів та після інкасування дебіторської заборгованості. Оборотний капітал і оборотні активи відновлюють один одного, тим самим забезпечують безперервність господарчих процесів. Так, за думкою А.М. Римарчук «основне призначення оборотного капіталу полягає в інвестуванні вартості в елементи оборотних активів з метою забезпечення поточної господарської діяльності; оборотні активи характеризують речовий склад активів підприємства для обслуговування поточного господарського процесу» [57, с. 67].

Сутнісний економічний зв'язок між категоріями «оборотний капітал» і «оборотні активи» полягає в тому, що оборотний капітал є інвестиційним ресурсом для формування елементів оборотних активів.

З поняттям оборотного капіталу пов'язано ряд притаманних тільки йому унікальних особливостей, саме завдяки яким і можна досить точно визначити та ідентифікувати його, як самостійну економічну категорію, «основні з них полягають у наступному:

- оборотний капітал являє собою інвестиційний ресурс, який

спрямовується на фінансування утворення оборотних активів підприємства у конкретних їх видах. Цей інвестиційний ресурс формується на стадії створення підприємства, а далі, в залежності від розвитку обсягів його господарської діяльності, може, відповідно, збільшуватись або зменшуватись. Збільшення обсягу оборотного капіталу характеризує розширення інвестування утворення оборотних активів, а зменшення – їх дезінвестування (імобілізацію оборотного капіталу);

– на відміну від оборотних активів, переважна частка яких споживається в процесі операційної діяльності підприємства впродовж кожного циклу, оборотний капітал знаходиться у постійному обертанні;

– постійне обертання оборотного капіталу в ході операційної діяльності підприємства характеризує процес його кругообороту. Цей кругооборот оборотного капіталу здійснюється впродовж всього життєвого циклу підприємства» [31, с. 31].

Дослідження сутності будь-якої економічної категорії зазвичай не є повним та системним без розгляду питання класифікації. В економічній літературі представлені різні системи класифікації оборотних активів. Окремі класифікаційні ознаки є поширеними і присутні практично у всіх таких системах класифікації, інші є менш поширеними й присутні лише у системах класифікації, складених окремими дослідниками.

Систематизована в рамках проведеного дослідження класифікація оборотних активів представлена в таблиці 1.1. (складено за джерелами [11, с. 214; 21, С. 182-183; 26, с. 105; 29, с. 79; 37, С. 328-329; 57, С. 65-66]).

Таблиця 1.1 – Систематизація класифікаційних ознак економічної категорії «оборотні активи»

Класифікаційна ознака	Види оборотних активів
1	2
1. Залежно від участі в кругообігу	1.1. Оборотні активи у сфері виробництва 1.2. Оборотні активи у сфері обігу
2. За формою функціонування	2.1. Оборотні активи у речовій формі 2.2. Оборотні активи у монетарній формі 2.3. Оборотні активи у формі прав стягнення

Продовження таблиці 1.1

1	2
3. За видами	3.1. Запаси (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари) 3.2. Грошові кошти та їх еквіваленти 3.3. Дебіторська заборгованість 3.4. Інші оборотні активи
4. За часом перебування в кругообігу	4.1. Початкові 4.2. Функціональні 4.3. Накопичені
5. За періодом функціонування	5.1. Постійна частина оборотних активів 5.2. Змінна частина оборотних активів
6. Залежно від методів планування	6.1. Нормовані 6.2. Ненормовані
7. За характером джерел фінансування	7.1. Валові оборотні активи 7.2. Чисті оборотні активи 7.3. Власні оборотні активи
8. За ступенем ліквідності	8.1. Абсолютно ліквідні 8.2. Швидколіквідні 8.3. Низьколіквідні
9. За рівнем ризику	9.1. Оборотні активи із високим ступенем ризику 9.2. Оборотні активи із середнім ступенем ризику 9.3. Оборотні активи із низьким рівнем ризику
10. За рівнем впливу інфляційних процесів	10.1. Оборотні активи, ще не піддаються інфляційним втратам 10.2. Оборотні активи, що піддаються інфляційним втратам

Представлена класифікація є важливою в ході організації обліку та аналізу оборотних активів підприємства.

Серед представлених класифікаційних ознак особливої уваги заслуговує ознака класифікації оборотних активів за видами, адже саме вона має принципове значення в ході організації обліку оборотних активів, а також при виконанні процедур аналізу формування та ефективності використання оборотних активів підприємства.

Детальна класифікація оборотних активів торгового підприємства може бути представлена таким чином:

- запаси (матеріальні оборотні активи) – товари на складах, товари в торгівлі, тара і тарні матеріали, малоцінні швидкозношувані предмети, інші запаси для власних потреб;
- гроші та їх еквіваленти – готівка у касі, гроші на рахунках у банках,

інші грошові кошти;

– поточна дебіторська заборгованість – дебіторська заборгованість покупців за товари, дебіторська заборгованість постачальників за виданими авансами, інша поточна дебіторська заборгованість;

– поточні фінансові інвестиції;

– інші оборотні активи.

Порядок формування та використання оборотних активів суттєво залежить від галузевої приналежності відповідного підприємства, що й актуалізує необхідність окремого дослідження особливостей формування оборотних активів торгового підприємства.

1.2 Особливості формування оборотних активів торгового підприємства

Формування та використання оборотних активів обумовлене особливостями діяльності кожної окремої галузі. У зв'язку з цим, необхідним є вивчення функціональних особливостей діяльності торгових підприємств, які з одного боку мають загальні властивості, притаманні підприємствам усіх галузей, з другої – характеризуються низкою відмінностей, обумовлених специфікою підприємницької діяльності в торгівлі.

Торгівля – це особлива сфера діяльності щодо здійснення товарного обігу, тобто забезпечення руху товарів із сфери виробництва у сферу споживання. Торгівля, з одного боку, надає послуги виробникам товарів з їх реалізації, сприяє тим самим скорішому та більш економічному поверненню витрат на виробництво. З другого боку, торгівля надає послуги споживачам із задоволення їх платоспроможного попиту. Як галузь економіки, торгівля представлена великою кількістю різноманітних господарюючих суб'єктів, які мають відповідну матеріально-технічну базу, фінансові ресурси,

кваліфіковані кадри та ведуть свою діяльність з метою отримання прибутку.

Успішний розвиток торгівлі визначає соціально-економічний прогрес країни. Займаючи основне місце в системі господарських зв'язків між виробником і споживачем, виконуючи низку важливих функцій, вона є сферою вияву всіх економічних відносин у суспільстві та індикатором економіки країни.

Розмаїття виконуваних функцій, роль і місце торгової галузі в системі економіки країни, галузеві відмінності визначають особливості складу, умов формування та ефективності використання оборотних активів торгових підприємств із врахуванням означених галузевих відмінностей.

За результатами аналізу опублікованих досліджень відомих закордонних та вітчизняних науковців – фахівців у галузі торгівлі «виділено основні галузеві торгівлі, що визначають специфіку оборотних активів підприємств роздрібною торгівлі, а саме:

- характер комерційного циклу;
- відсутність виробничої стадії;
- безпосередній контакт (близькість) з індивідуальним споживачем»

[21, с. 15].

Перші з двох особливостей притаманні також і підприємствам оптової торгівлі, а третя – лише підприємствам роздрібною торгівлі.

Розглянемо більш детально специфічні характеристики та особливості формування та використання оборотних активів підприємств торгівлі з урахуванням означених галузевих відмінностей.

Характер комерційного циклу торгового підприємства, який представляє період обороту товарів, починаючи з моменту надходження і закінчуючи моментом видавання покупцям, має короткостроковий інтервал. Він передбачає період повного обороту всієї суми оборотних активів, що систематично повторюється, та зміну матеріально-речової форми окремих їх видів у процесі обслуговування потреб торгового підприємства та безперервне проведення торгово-технологічних операцій.

В процесі безперервного руху оборотних активів змінюється форма вартості товарів (з грошової на товарну, а потім з товарної на грошову) і обслуговується процес товарного обігу. Оборотні активи безпосередньо беруть участь у створенні нової вартості.

На першій стадії руху в сфері товарного обігу оборотні активи переходять із грошової форми в товарну. Від цієї фази залежить своєчасність переміщення товарів із сфери виробництва у сферу обігу. Вихідною передумовою існування торгового бізнесу та цієї фази є наявність певної суми грошових коштів, що спрямовуються на придбання товарних запасів, які необхідні торговим підприємствам для забезпечення безперервної діяльності. Величина суми грошових коштів залежить від того, в якій функції виступають гроші – засобу обігу чи засобу платежу. Адже при використанні грошей як засобу платежу виникає система кредиту і, як наслідок, потреба у власному оборотному капіталі ще більше зменшується у порівнянні з обсягом угод, які здійснюються із застосуванням певної суми оборотних активів.

В залежності від обумовлених договірних умов стосовно різного порядку розрахунків за придбані товари грошові активи можуть трансформуватися або в запаси товарних цінностей (якщо оплата здійснюється за фактом поставки), або у дебіторську заборгованість постачальників (якщо має місце попередня оплата).

Друга фаза пов'язана з безпосереднім продажем товарів споживачам. На цій стадії матеріалізація оборотних активів триває до тих пір, поки товарна вартість не перетвориться у грошову. Ця стадія кінцева в обороті оборотних активів. Можливість перетворення товарної форми вартості у грошову, яка впливає із першої фази руху, буде реалізована лише тоді, якщо торгові підприємства придбають товари, які відповідають попиту за кількістю, якістю та асортиментом.

Як придбання товарів, так і їх реалізація може проводитися на різних умовах оплати їх вартості. За фактом продажу вона може здійснюватися як

готівкою, так і за допомогою використання безготівкових розрахунків, і тоді оборотні активи приймають грошову форму. На умовах відстрочки платежу – із використанням комерційного або споживчого кредитів – вони переходять у грошову форму тільки після інкасації дебіторської заборгованості покупців.

Грошова форма оборотних активів на другій стадії кругообороту одночасно є і початковою стадією наступного їх обороту. Частина грошових коштів у випадку, якщо потреба у формуванні оборотних активів для торгової діяльності задоволена, може зберігатися у формі високоліквідних короткострокових фінансових вкладень до їх наступної господарської вимоги.

Завдяки постійному руху оборотних активів під час кожного комерційного циклу їх загальна сума повертається до підприємства через певний час. Чим менше часу оборотні активи перебувають в тій чи іншій формі, тим вища ефективність їх використання, і навпаки. З прискоренням процесу купівлі-продажу товарів прискорюється процес відтворення запасів товарів, збільшується обсяг товарообороту та зростають фінансові можливості торгових підприємств. Безперервність і планованість руху оборотних активів обумовлює їх одночасне перебування в обох стадіях руху та в усіх формах – торговому підприємству водночас потрібні готівка в касі, кошти на рахунках в банку, запаси товарів і тари та, відповідно, може мати місце дебіторська заборгованість. Характерною особливістю оборотних активів є висока швидкість їх обороту.

Отже короткостроковий характер комерційного циклу та безперервність його організації впливають на обсяг та особливості формування оборотних активів на підприємствах торгівлі.

Короткостроковий та безперервний характер комерційного циклу торгових підприємств безпосередньо зумовлює більшу частку оборотних активів у загальному обсязі активів порівняно з іншими галузями.

Особливості торговельно-комерційного циклу, який притаманний торговим підприємствам, сприяють високій ризикованості торговельної

діяльності особливо під час несприятливої ринкової кон'юнктури на фоні кризи.

Оборотні активи можуть стати важко ліквідними, а то й такими, що не підлягають реалізації. Так, зберігання неходових товарів економічно не вигідно, адже такі інвестиції не генерують відповідної суми прибутку, призводять до виникнення проблем із платоспроможністю і ліквідністю, уповільнюють оборотність оборотних активів і потребують додаткового залучення в оборот оборотного капіталу, що відбувається переважно через збільшення обсягів кредиторської заборгованості, що ще більше погіршує фінансове становище торгових підприємств. Частина товарів, яка тривалий час залишається невикористаною, поступово втрачає споживчі властивості, перетворюючись фактично на непотріб. Але навіть при заморожуванні цієї частини необхідне її фінансове покриття. Ця сума іммобілізації оборотних активів зростає в умовах кризової економіки, оскільки деякі торгові підприємства як один із методів антиінфляційного захисту оборотного капіталу використовують переведення його грошової форми у матеріальну, тобто наявне створення понаднормативних запасів, частина яких в кінцевому підсумку залишається нереалізованою.

Наявність таких наднормованих товарних запасів суттєво впливає на ризик діяльності підприємства в цілому і є одним із внутрішніх факторів банкрутства. Тому кожне рішення, пов'язане із визначенням рівня грошових коштів, дебіторської заборгованості, товарних запасів та джерел їх фінансування з метою зменшення рівня господарського ризику, повинно бути розглянуте як з позиції рентабельності даного виду активів, так і з позиції оптимальної їх структури.

Другою характерною особливістю руху оборотних активів торгового підприємства «є відсутність виробничої стадії – сукупності операцій, які пов'язані з придбанням та використанням матеріально-технічних ресурсів для формування виробничих запасів і виготовленням продукції підприємства, – що, відповідно, об'єктивно обумовлює більш високу

швидкість процесу кругообороту, притаманного торговельній діяльності» [8, с. 182]. Підприємства торгівлі поряд з основною функцією – обігом, виконують й виробничі операції – зберігання, підсортовування, фасування, пакування товарів та інші, пов'язані з кінцевою підготовкою товарів до реалізації. У зв'язку з цим частина оборотних активів задіяна у другій стадії повного руху – виробничій, хоча й у дещо похідному вигляді – як завершення процесу виробництва у сфері обігу.

Внаслідок відсутності в операційному циклі стадії виробництва в складі матеріальних запасів торгового підприємства відсутні запаси готової продукції і незавершеного виробництва, а запаси виробничих запасів, тобто матеріалів для власних потреб, є не суттєвими. Відповідно обсяг матеріальних запасів визначається насамперед обсягом товарних запасів.

Особливості торговельної галузі (відсутність виробничої стадії в руху капіталу) зумовила те, що більша частина оборотних активів припадає на фонди обігу, і їх питома вага майже не змінюється, а структурні зміни відбуваються між активами, які формують фонди обігу – товарами, дебіторською заборгованістю і грошовими коштами.

Більшість науковців відзначають, що «товарні запаси торгових підприємств займають надзвичайно важливе місце, адже їх питома вага в окремих підприємствах може досягати майже 90 % всіх оборотних активів» [21, с. 19].

Однією з якісних характеристик оборотних активів торгового підприємства є їх оборотність, пришвидшення якої є важливим резервом підвищення ефективності їх використання. Це пов'язано із тим, що чим вища оборотність оборотного капіталу, тим менша потреба в кредитах, а відповідно менші операційні витрати, більший прибуток за рахунок зниження витрат за користування банківськими кредитами, витрат, пов'язаних із зберіганням товарних запасів, втрат товарів тощо.

Особливості формування запасів товарів на торговому підприємстві систематизовано на рисунку 1.3.

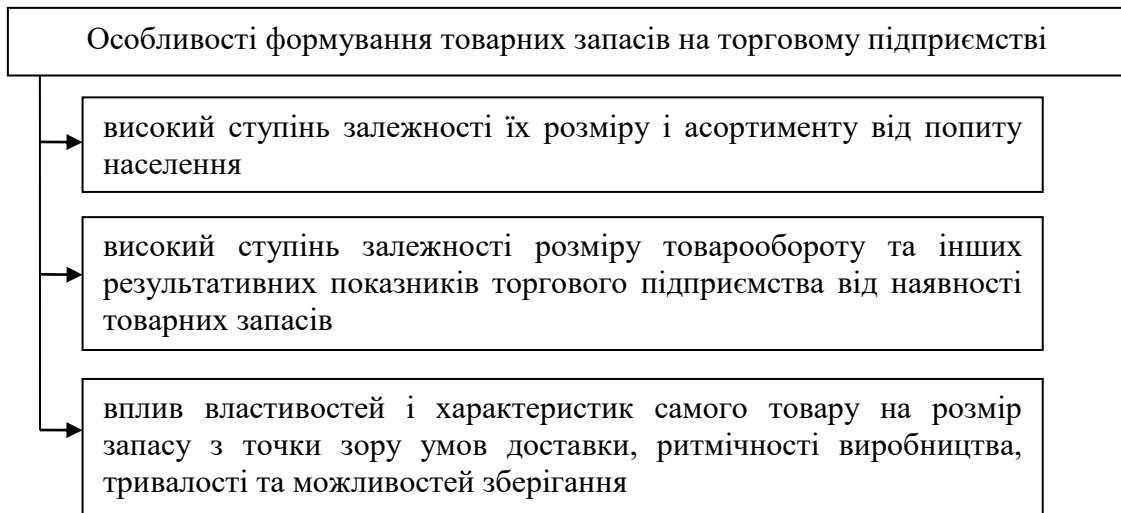

Рисунок 1.3 – Особливості формування товарних запасів на торговому підприємстві (сформовано за джерелом [8, с. 418])

В сучасних умовах необхідність врахування впливу ризику при прийнятті управлінських рішень є особливо актуальною. Оборотні активи під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників можуть стати важко ліквідними або навіть неліквідними. Відповідно, оскільки «одним із завдань фінансового менеджера є контроль за раціональним розміщенням капіталу в оборотних активах, то ефективність управління ризиком полягає у недопущенні збільшення частки активів із високим і середнім рівнем ризику» [9, с. 181]. Тому кожне рішення, пов'язане із визначенням рівня грошових коштів, дебіторської заборгованості, товарних запасів в структурі оборотних активів з метою зменшення рівня господарського ризику, повинно бути розглянуте з позицій рентабельності даного виду активів. Для нейтралізації впливу ризику на діяльність торгових підприємств політика управління оборотними активами повинна забезпечувати пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи підприємства.

Стосовно структури оборотних активів різних за розміром торгових підприємств, варто навести результати досліджень Н.О. Власової і О.В. Михайлової, згідно з якими «в сучасних умовах під час формування

структури оборотних активів невеликі підприємства все меншу їх частину відволікають у дебіторську заборгованість, але при цьому стабільно підтримують відносно вищу частину оборотних активів у найбільш ліквідній формі – у формі грошових коштів; середні за розміром підприємства мають переважно нестійке фінансове становище, що викликає необхідність відволікати значну частину оборотних активів у дебіторську заборгованість товарного характеру у зв'язку з попередньою оплатою товарів постачальникам; великі підприємства, проводячи агресивну політику на товарних ринках, дозволяють собі фінансування постачальників і частково оптових покупців і мають високу і зростаючу частку грошових коштів» [22, с. 175].

Третьою особливістю торговельної діяльності є її безпосередній контакт з індивідуальним споживачем, який внаслідок необхідності стабільності реалізації товарів робить обов'язковою виконання умови максимального наближення торгових підприємств до споживача. Попит на товари та послуги торгових підприємств у меншій мірі підлягає сезонним коливанням, наприклад, на відміну від підприємств сільського господарства. Але у різні періоди року, дні тижня і, навіть, години доби він досить нерівномірний. Чим вище коефіцієнт рівномірності реалізації товарів протягом року, тим стабільніше працює підприємство, тим вище показники його ефективності.

З урахуванням таких вимог торгівлі підприємства швидко адаптуються до змін кон'юнктури споживчого ринку та запитів споживачів завдяки високому динамізму здійснення торгової діяльності та гнучкості. Зміни в попиті і пропозиції неодмінно позначаються на величині прибутку, що спонукає підприємство перерозподіляти ресурси, шукати нові ринки, стимулювати виробництво і збут, тобто створювати всі умови для безперервного виробництва і реалізації продукції або послуг, тим самим здійснювати відтворювальний цикл на розширеній основі.

Характерні особливості торгової діяльності та їх взаємозв'язок зі

специфічними особливостями оборотних активів підприємств торгівлі представлено на рисунку 1.4. (систематизовано за джерелами [22, с. 173; 44, С. 336-337; 51, с. 18])

Рисунок 1.4 – Вплив характерних особливостей торгової діяльності на особливості оборотних активів підприємств торгівлі

Рациональне функціонування оборотних активів торгових підприємств, як підґрунтя підвищення ефективності діяльності, набуває все більшого значення і вимагає врахування чинників впливу на формування їх обсягу та структури. Такі чинники впливу у найбільш загальному вигляді можуть бути розділені на дві групи – чинники зовнішнього та внутрішнього оточення або

чинники зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Чинники зовнішнього середовища у свою чергу можуть бути розділені на чинники непрямого і прямого впливу.

Схема впливу чинників на формування оборотних активів торгових підприємств представлена на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5 – Концептуальна схема впливу чинників на формування оборотних активів торгових підприємств [23, с. 161]

Окремої уваги заслуговують чинники впливу внутрішнього середовища, що впливають на формування оборотних активів торгових підприємств. До таких належать:

- «стратегічні чинники впливу – базова стратегія розвитку підприємства, цілі розвитку підприємства;
- торгово-організаційні чинники впливу – організація торговельно-технологічних операцій, асортиментна структура товарообороту, внутрішня

логістика, організація роботи з постачальниками (вибір постачальників, періодичність і комплектність поставок);

– маркетингові чинники впливу – цінова політика підприємства, асортиментна політика підприємства, товарна політика підприємства, загальна система маркетингу;

– розрахунково-фінансові чинники впливу – форми та види розрахунків, рівень внутрішньої фінансової дисципліни» [62, С. 77-78].

Наведена схема чинників впливу є теоретичною основою для розробки ефективних управлінських заходів щодо формування оптимальних за обсягом та структурою оборотних активів торгових підприємств. Проте, особливої уваги заслуговує таке важливе питання як вибір оптимальних джерел фінансування оборотних активів, якому й буде присвячена увага далі.

1.3 Фінансування оборотних активів торгових підприємств

Проблема забезпечення підприємств торгівлі оборотними активами тісно пов'язана з процесом їх фінансування. Від правильного розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить ефективність формування оборотних активів та рівень фінансового стану підприємства – відповідно дана проблема заслуговує на особливу увагу.

Система фінансування оборотних активів торгового підприємства впливає на швидкість їх обороту та ефективність використання. Надлишок оборотних коштів означає, що частина капіталу не діє й, відповідно, не приносить доходу та відповідно прибутку. У той же час, нестача оборотного капіталу гальмуватиме торговий процес, уповільнюючи швидкість обороту коштів підприємства.

Питання про джерела фінансування оборотних активів важливе ще й тому, що кон'юнктура споживчого ринку, на якому здійснюють свою

діяльність торгові підприємства, постійно змінюється, у зв'язку з чим потреба підприємств галузі в джерелах фінансування оборотних активів є нестабільною. Покрити її лише за рахунок власних джерел переважно є практично неможливим і недоцільним. Окрім того, в більшості випадків ефективність використання позикових коштів виявляється вищою, ніж власних.

Правильне визначення джерел фінансування оборотних активів активно впливає на господарську діяльність підприємств. Недостатність джерел формування оборотних активів призводить до фінансових ускладнень і, навпаки, за наявності зайвих джерел кошти використовуються неефективно, утворюються наднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей, знижується рівень відповідальності за збереження та раціональне використання наявних ресурсів.

Фінансування оборотних активів здійснюється за рахунок оборотного капіталу. Саме оборотний капітал торгового підприємства відображає авансовану вартість у грошові кошти та матеріальні цінності господарського суб'єкта, які в процесі кругообігу переходять з товарної форми в іншу та переносять свою вартість на реалізований товар у вигляді грошових коштів. Оборотні кошти торгового підприємства доцільно розглядати як ресурсний елемент підприємства, що знаходить своє відображення в окремих елементах оборотних активів, які перебувають у постійному кругообігу, змінюючи при цьому свою форму протягом одного операційного циклу.

Повертаючись до питання ідентифікації економічної категорії «оборотний капітал» у зв'язку із питанням фінансування оборотних активів, наведемо визначення, запропоноване у дисертаційному дослідженні А.Г. Балдинюком, відповідно до якого «оборотний капітал торговельного підприємства являє собою обсяг залучених із різних джерел інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на фінансування утворення конкретних видів його оборотних активів, постійне обертання якого здійснюється за окремими операційними циклами» [6, с. 12].

Джерела формування оборотного капіталу торгових підприємств класифікують за різними ознаками, найбільш поширеними з яких є:

- характер власності – власні, прирівняні до власних, позикові, залучені;
- тип форми власності – державні інвестиційні ресурси, інвестиційні ресурси іноземних інвесторів, інвестиційні ресурси господарюючих суб'єктів;
- ступень генерації ризиків – ті, що генерують ризики, і без ризикові;
- вид діяльності – джерела від основної діяльності, джерела від фінансової діяльності, джерела від інвестиційної діяльності.

Найбільш важливою для процесу формування та управління оборотними активами є класифікація джерел фінансування оборотних активів за характером власності джерел. За даною ознакою, на думку А.Г. Балдинюка, можуть бути виокремлені власні, прирівняні до власних (стійкі пасиви), позикові та залучені джерела. Дана класифікаційна система представлена схематично на рисунку 1.6.

Власні джерела фінансування оборотних активів торгового підприємства у даний час відіграють визначальну роль, оскільки забезпечують, у більшій мірі, фінансову стійкість і оперативну самостійність господарюючих суб'єктів. Йдеться про статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал, а також про нерозподілений прибуток, тимчасово залучений до фінансування господарської діяльності.

Окрім власних джерел формування оборотних активів у практиці будь-якого торгового підприємства наявні також так звані «стійкі пасиви», тобто поточна кредиторська заборгованість, що періодично виникає та погашається, але практично постійно наявна.

Так звані «стійкі пасиви» є коштами цільового призначення, які в результаті наявної системи розрахунків постійно знаходяться в господарському обороті підприємства і, в той же час, йому не належать.

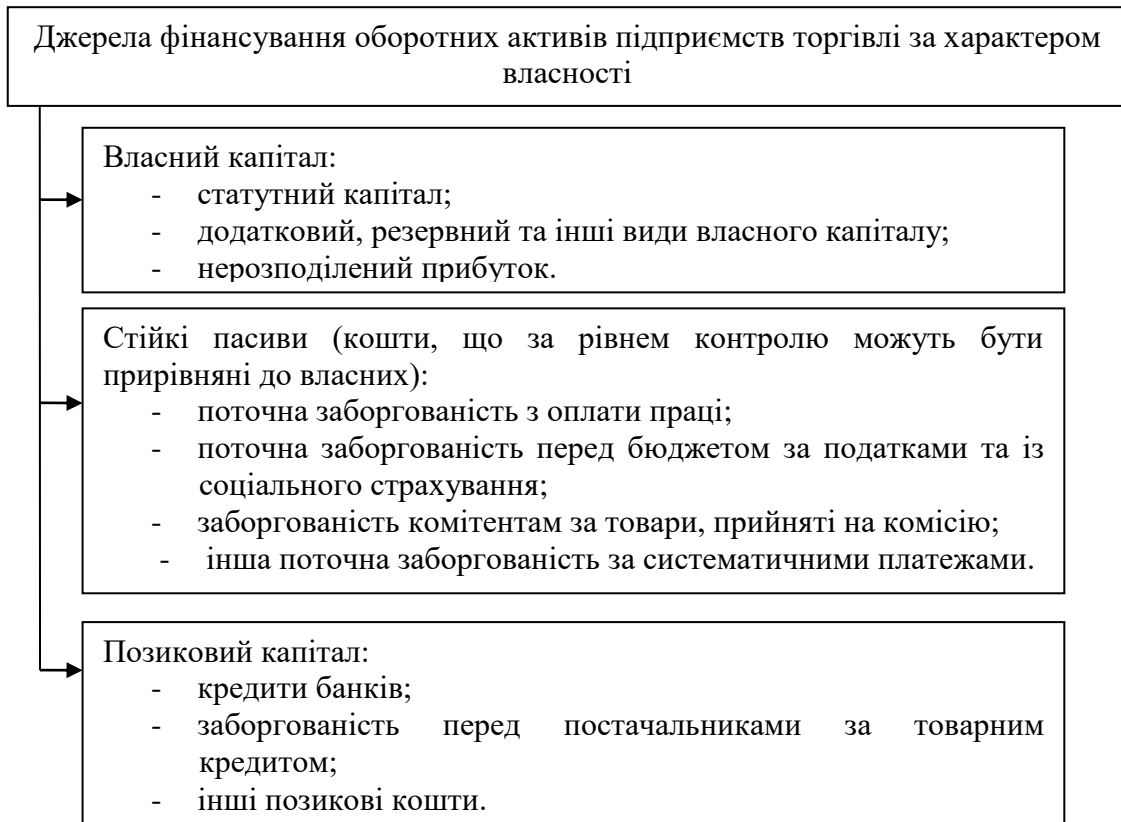

Рисунок 1.6 – Джерела фінансування оборотних активів підприємств торгівлі за характером власності (складено автором за джерелом [6, с. 10])

До їх належать кошти в сумі поточної заборгованості, термін сплати якої ще не настав, і вони є джерелами формування оборотних активів підприємства. Йдеться насамперед про поточну заборгованість з оплати праці, поточну заборгованість перед бюджетом за податками та зборами і про поточну заборгованість із соціального страхування.

Серед основних переваг використання власних джерел фінансування оборотних активів торгових підприємств, як правило, зазначають простоту їх залучення, більшу віддачу за критерієм норми прибутку на вкладений капітал і зменшення ризику втрати фінансової стійкості й банкрутства підприємства. Переваги та недоліки власних джерел фінансування оборотних активів торгових підприємств представлені на рисунку 1.7.

Переваги	Недоліки
Простота залучення, що характеризується прийняттям рішень без необхідності одержання згоди інших господарюючих суб'єктів	Висока вартість
Висока здатність генерування прибутку в усіх сферах діяльності (не потребує сплати відсотка за кредит)	Неможливість забезпечити перевищення коефіцієнту фінансової рентабельності підприємства над економічною рентабельністю
Забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, його платоспроможності в довгостроковому періоді, мінімізація ризику банкрутства	Обмеженість обсягу залучення фінансових ресурсів для розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства на окремих стадіях його життєвого циклу

Рисунок 1.7 – Переваги та недоліки власних джерел фінансування оборотних активів торгових підприємств [21, с. 45]

При нестачі власних і прирівняних до них коштів для фінансування приросту оборотних активів підприємства торгівлі можуть використовувати позикові кошти. Такі позикові джерела фінансування оборотних активів підприємств торгівлі компенсують виникаючу додаткову потребу в них унаслідок збільшення обсягів товарообороту і зростання цін на товари (послуги), зміни товарного асортименту, що пропонується, високого темпу інфляції, а також у результаті наявності тимчасового часового лагу між моментом реалізації товарів і отриманням грошових коштів за них.

Одне з центральних місць серед позикових джерел формування оборотних активів займає банківський кредит. Заповнення нестачі коштів для фінансування оборотних активів підприємства за рахунок банківських кредитів є зручним і ефективним, оскільки банківський кредит є суворо цільовим і характеризується жорстким терміном погашення. Крім того, постійний контроль банку за рухом наданих коштів з метою їх своєчасного повернення примушує позичальника забезпечити максимальну ефективність використання цієї частини ресурсів. Проте, існуючі в даний час достатньо високі ставки за користування цільовими кредитами банків, безумовно, стримують масштаби залучення в господарський оборот даного виду джерел

фінансування оборотних активів підприємств торгівлі.

Основні переваги та недоліки позикових коштів фінансування оборотних активів торгових підприємств систематизовані на рисунку 1.8.

Переваги	Недоліки
Широкі можливості залучення (зокрема за наявності гарантії або застави)	Генерує меншу норму прибутку внаслідок необхідності сплати відсотків за кредит
Забезпечує ріст фінансового потенціалу підприємства і обсягів його господарської діяльності	Висока залежність вартості позиченого капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку
Порівняно низька вартість	Ризик зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності
Здатність генерувати приріст фінансової рентабельності за рахунок забезпечення розширення господарської діяльності	Складність процедури залучення (залежність від рішення кредиторів, необхідність надання відповідних сторонніх гарантій або застави)

Рисунок 1.8 – Переваги та недоліки позикових джерел фінансування оборотних активів торгових підприємств [21, с. 48]

До позикових джерел фінансування оборотних активів торгових підприємств відноситься комерційний кредит. Суть таких відносин полягає в тому, що постачальник надає покупцю відстрочку платежу за товари (роботи, послуги). Комерційний кредит – це товарна форма кредиту, оскільки об'єктом кредиту є товар. Дана форма кредитних відносин є дуже поширеною у практиці торгових підприємств, адже значна частина постачальників використовує товарний кредит як додатковий аргумент у боротьбі за покупця.

Підсумовуючи, слід зазначити, що правильне співвідношення між власними, позиковими і залученими джерелами фінансування оборотних активів відіграє важливу роль у зміцненні фінансового стану торгового підприємства, у підвищенні ефективності використання оборотних активів й підвищенні ефективності функціонування торгового підприємства в цілому. Відповідно, прийняття правильного рішення щодо обрання джерел фінансування оборотних активів є одним із важливих питань управління

торговим підприємством. При цьому слід відзначити, що «до сьогодні в економічній літературі проблема співвідношення джерел фінансування оборотних активів залишається дискусійною й до кінця не вирішеною» [21, с. 35].

Зрозуміло, що за низького рівня оборотного капіталу торгова діяльність не підтримується належним чином – за таких умов можлива втрата ліквідності, періодичні перебої в роботі і низький прибуток (або формування збитків). При деякому оптимальному рівні оборотного капіталу прибуток стає максимальним. Подальше підвищення величини оборотних коштів призведе до того, що підприємство матиме в розпорядженні тимчасово вільні, незадіяні до діяльності поточні активи, а також зайві витрати фінансування, що спричинять зниження прибутку (або формування збитків).

Таким чином, система управління оборотним капіталом повинна забезпечувати компроміс між ризиком втрати ліквідності й прибутковістю діяльності торгового підприємства. Фактично це зводиться до вирішення двох основних завдань:

1. Забезпечення рівня платоспроможності, адже торгове підприємство, що не має достатньої забезпеченості оборотним капіталом, ризикує зіткнутися із неплатоспроможністю або навіть опинитися на межі банкрутства.

2. Забезпечення прийнятної обсягу, структури та рентабельності активів. Відомо, що різні структури поточних активів по-різному впливають на прибуток. Наприклад, високий рівень товарних запасів потребує відповідно значних поточних витрат, тоді як широкий асортимент товарів надалі може сприяти підвищенню обсягів реалізації (товарообороту) і зростанню доходів. Кожне рішення, пов'язане з визначенням рівня наявних коштів у грошовій формі, дебіторської заборгованості та товарних запасів, має бути розглянуте як з позиції рентабельності цього виду активів, так і з позиції формування оптимальної структури оборотних коштів.

Вибір джерел формування оборотних активів є важливою складовою

управління оборотними активами, відповідно дане завдання має вирішуватися в межах загальної стратегії управління оборотними активами.

Управління оборотними активами торгового підприємства є складним комплексним процесом, що спрямований на досягнення максимального рівня ефективності їх використання. Варто також відзначити, що важливими функціями управління оборотними активами торгового підприємства є облік і аналіз оборотних активів – саме цим функціям управління буде присвячене подальше дослідження в межах даної роботи.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженої відповідальності «ГОЛДЕН ФРУКТ» було засноване в 1 квітня 2019 року. Єдиним засновником, власником та відповідно кінцевим бенефіціаром підприємства є фізична особа – громадянин України. Код підприємства як юридичної особи відповідно до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань становить 42920848.

Відповідно до даних інформації Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснює такі види господарської діяльності:

- КВЕД 46.31. – оптова торгівля фруктами й овочами (основний);
- КВЕД 47.11. – роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- КВЕД 47.21. – роздрібна торгівля фруктами й овочами в спеціалізованих магазинах;
- КВЕД 46.39. – неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- КВЕД 46.38. – оптова торгівля продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та молюсками;
- КВЕД 68.20. – надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Фактично основними видами діяльності підприємства є оптова та роздрібна торгівля фруктами та овочами. Оптовими покупцями

ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є інші підприємства та фізичні особи підприємці, які купують овочі та фрукти для реалізації у роздріб або для застосування у якості сировини в закладах громадського харчування. Окрім того до структури підприємства належать два роздрібних магазини, у яких здійснюється реалізація кінцевому споживачу овочів та фруктів, а також інших продуктів харчування та напоїв як супутніх товарів.

Організаційна структура підприємства схематично наведена на рисунку 2.1 та складається з адміністрації, оптового складу та ділянки роздрібної торгівлі.

Рисунок 2.1 – Організаційна схема ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Основними принципами торгової діяльності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є пропозиція покупцям широкого асортименту овочів та фруктів високої якості за помірними цінами.

Підприємство розташоване в м. Запоріжжя за адресою вулиця Карпенко-Карого, будинок 47. У власності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» знаходиться нежитлове приміщення, в якому розташовані склад, роздрібний магазин, а також кабінети, які займають адміністративні працівники – кабінет директора і бухгалтерія. Приміщення іншого роздрібною магазину

підприємство використовує на підставі договору оренди із власником.

Підприємство постійно нарощує обсяги реалізації, впевнитися в цьому можна, звернувшись до даних таблиці 2.1., де проаналізована динаміка продажів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в розрізі окремих складових товарообороту в 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Таблиця 2.1 – Динаміка обсягів товарообороту ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в розрізі окремих складових товарообороту в 2022 році в порівнянні з 2021 роком

Показник	2021 рік		2022 рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолют-не, тис. грн.	віднос-не, %	структур-не, %
1. Обсяг оптового товарообороту	8966,8	68,8	11508,5	70,1	2541,7	28,3	+ 1,3
2. Обсяг роздрібного товарообороту	4058,9	31,2	4901,9	29,9	843,0	20,8	- 1,3
3. Загальний обсяг товарообороту підприємства	13025,7	100,0	16410,4	100,0	3384,7	26,0	0,0

Аналіз динаміки обсягів товарообороту ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» свідчить про те, що підприємство активно розвивається, адже обсяг продажів збільшився в 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 3384,7 тис. грн. або на 26,0 % і склав таким чином 16410,4 тис. грн. Оптовий товарооборот збільшився в 2022 році в порівнянні з попереднім роком на 2541,7 тис. грн. або на 28,3 %. Темпі зростання роздрібного товарообороту є дещо меншими, адже вони становлять приріст на суму 843,0 тис. грн. або 20,8 %. Варто також відзначити певні зміни, наявні у структурі товарообороту ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, адже доля оптового товарообороту збільшилась на 1,3 % з 68,8 % до 70,1 %, а доля роздрібного товарообороту відповідно зменшилась – на 1,3 % з 31,2 % до 29,9 %.

Основні економічні показники діяльності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», у тому числі розмір чистого прибутку та рентабельність, представлені в

таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні економічні показники діяльності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в 2022 році в порівнянні з 2021 роком

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації товарів, тис. грн.	13025,7	16410,4	3384,7	26,0
2. Чистий прибуток, тис. грн.	369,1	486,5	117,4	31,8
3. Середньорічна кількість працівників, осіб	14	14	0	0,0
4. Обсяг реалізації в розрахунку на одного працівника, тис. грн. на особу	930,4	1172,2	241,8	26,0
5. Прибуток в розрахунку на одного працівника, тис. грн. на особу	26,4	34,8	8,4	31,8
6. Рентабельність продажів за чистим прибутком, %	2,83	2,96	0,13	x

Розраховані показники свідчать про позитивну динаміку розвитку ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», адже чистий прибуток підприємства збільшився у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 117,4 тис. грн. або на 31,8 % і склав таким чином 486,4 тис. грн. Позитивну динаміку також мають показники обсягу реалізації в розрахунку на одного працівника і прибутку в розрахунку на одного працівника підприємства. Позитивно також варто оцінити зростання рівня рентабельності продажів за чистим прибутком у 2022 році в порівнянні з попереднім роком на 0,13 % з 2,83 % до 2,96 %.

Окремо слід відзначити позитивну динаміку продуктивності праці, адже на тлі збільшення обсягів чистого доходу від реалізації товарів (товарообороту) на 26,0 % та збільшення суми отриманого чистого прибутку на 31,8 % чисельність працівників у 2022 році в порівнянні з 2021 роком не змінилась.

Середньооблікова чисельність працівників ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2022 році склала 14 осіб, з яких три особи є адміністративними працівниками, а дев'ять осіб є працівниками збуту і безпосередньо зайняті в

процесі здійснення торгової діяльності. Оплата праці здійснюється в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» погодинного за посадовими окладами відповідно до штатного розкладу, але продавці-консультанти, комірник, водії та менеджери із збуту щомісяця отримують премії за результатами товарообороту відповідного торгового структурного підрозділу.

Для здійснення безготівкових розрахунків ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» використовує поточні рахунки в Запорізькому РУ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» і у АТ «ПУМБ». Оптові покупці розраховуються із підприємством безготівково. У роздрібних магазинах для реєстрації готівкових розрахунків із покупцями наявні реєстратори розрахункових операцій (касові апарати), відповідним чином опломбовані та поставлені на облік у Державній податковій службі. Для забезпечення розрахунків із покупцями за допомогою платіжних карток у роздрібних магазинах наявні також платіжні термінали.

Відповідно до норм статті 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» визнається мікропідприємством, адже чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує суми, еквівалентної 700 тис. євро, а середня вартість активів не перевищує суми, еквівалентної 350 тис. євро. Відповідно як юридична особа, що належить до мікропідприємств, ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» сформує спрощену фінансову звітність у формі Фінансової звітності мікропідприємства. Такий звіт у встановлені терміни надається власнику підприємства, щорічно органам Державної служби статистики і Державної податкової служби разом із Податковою декларацією з податку на прибуток підприємства.

Територіально підприємство зареєстровано за адресою, що належить до Шевченківського району міста Запоріжжя. Відповідно як платник податків ТОВ «ВІН-С» перебуває на обліку в ГУ ДПС у Запорізькій області, Олександрівське управління у м. Запоріжжі, Олександрівська ДПП (Шевченківський р-н м. Запоріжжя).

ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» знаходиться на загальній системі

оподаткування та є платником податку на прибуток на загальних підставах. Враховуючи, що обсяг доходів від усіх видів діяльності за даними річної фінансової звітності (фінансової звітності мікропідприємства) за 2022 рік не перевищує 40 млн. грн., звітним (податковим) періодом з податку на прибуток для даного підприємства у 2023 році є календарний рік. Підприємство є також платником податку на додану вартість, адже відповідно до норм Податкового кодексу України підлягає обов'язковій реєстрації платником даного податку. Індивідуальний податковий номер платника ПДВ ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» – 429208408307.

Найвищим органом управління ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» згідно із діючого законодавства та статутних документів є загальні збори засновників. Враховуючи, що товариство на 100 % належить одному власнику, який одночасно є керівником підприємства, і стратегічне, і поточне управління здійснюється однією особою. До поточного управління діяльністю ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» залучені також інші працівники підприємства – фахівці бухгалтерії і менеджери із збуту.

Облік діяльності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснюється бухгалтерією підприємства, штат якої налічує два працівники – головний бухгалтер і бухгалтер.

Облік господарської діяльності підприємства організується відповідно до норм діючого законодавства згідно із принципами облікової політики підприємства. Облікова політика підприємства впровадиться відповідно до Положення про облікову політику підприємства, що був підписаний керівником підприємства 15.04.2019. і оновлюється за потреби. Основні елементи облікової політики ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлені на рисунку 2.2.

Облік господарських операцій підприємства здійснюється на підставі складених відповідним чином первинних документів, що відповідає сучасним принципам ведення бухгалтерського обліку. Інформація систематизується із дотриманням принципу подвійного запису.

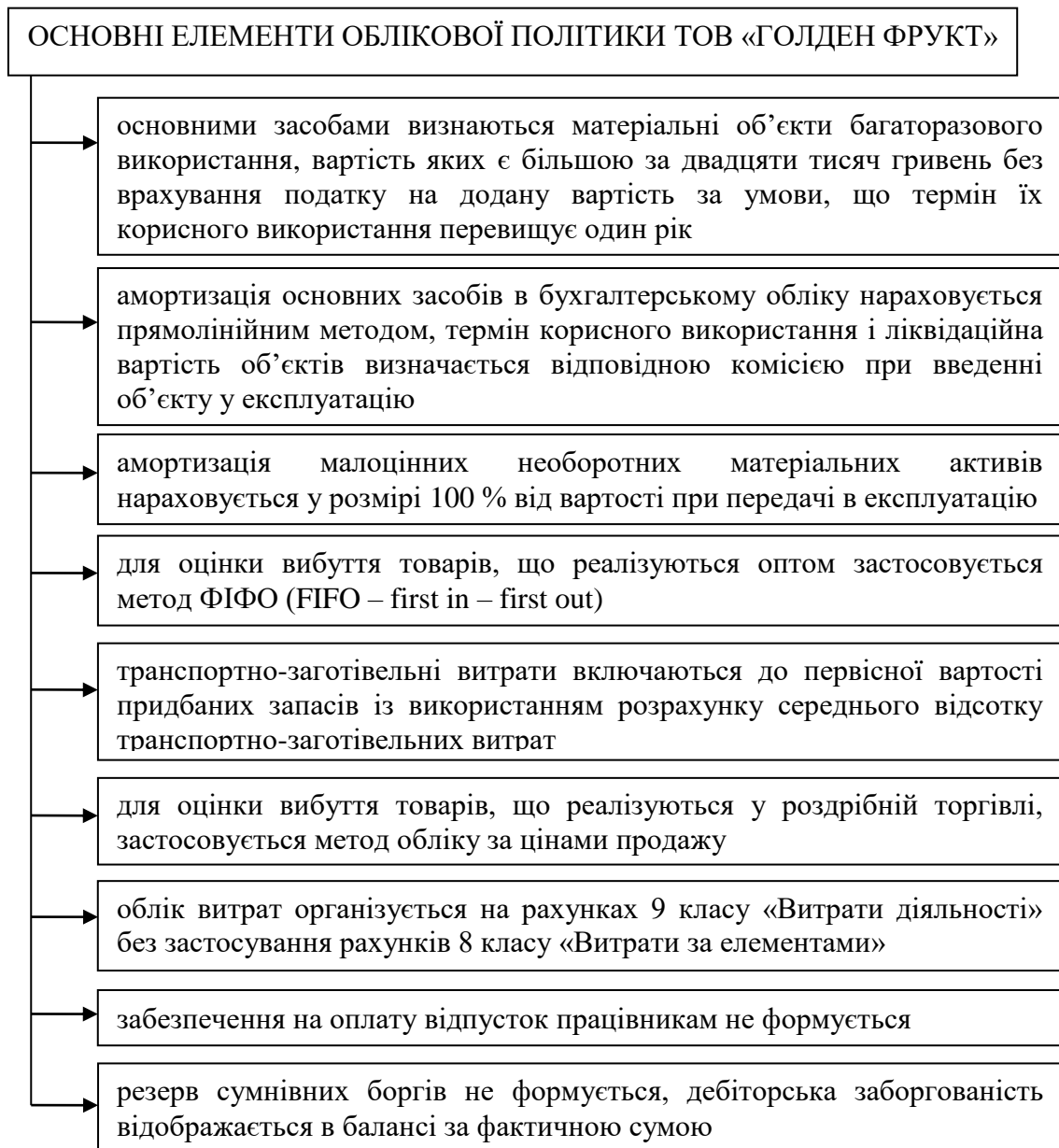

Рисунок 2.2 – Основні елементи облікової політики ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Як вже зазначалось вище, облікова робота здійснюється двома фахівцями бухгалтерії – головним бухгалтером і бухгалтером. Окрім того головний бухгалтер як додаткові обов'язки здійснює кадрове діловодство.

До основних обов'язків бухгалтера ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» належить складання первинних касових документів, звітів касира та облік касових операцій, здійснення безготівкових розрахунків, обробка виписок банку, облік операцій за поточними рахунками, перевірка авансових звітів та облік

розрахунків із підзвітними особами, видача довіреностей на отримання товарно-матеріальних цінностей, формування та реєстрація податкових накладних, облік розрахунків із оптовими покупцями та постачальниками, формування окремих форм статистичної звітності.

До основних обов'язків головного бухгалтера ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» належить облік розрахунків з оплати праці, перевірка звітів складу та роздрібних магазинів, облік наявності та руху товарів, облік доходів та витрат підприємства, визначення фінансового результату, облік руху основних засобів, формування оборотно-сальдової відомості за синтетичними рахунками, складання форм податкової звітності та окремих форм статистичної звітності.

Задля виконання обов'язків підприємства як платника податків, головним бухгалтером підприємства формується та подається до податкових органів податкова звітність – Податкова декларації з податку на додану вартість (щомісяця), Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (щокварталу), а також Податкова декларація з податку на прибуток підприємства (за підсумками звітного податкового року).

В цілому організація та ведення бухгалтерського обліку здійснюється в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» на високому якісному рівні.

2.2 Облік товарних та інших видів запасів торгового підприємства

Запаси, або матеріальні оборотні активи, є важливою складовою оборотних активів будь-якого підприємства. Запаси торгового підприємства формуються насамперед за рахунок товарних запасів, а також інших видів запасів, придбаних для власних потреб, тобто матеріалів, палива, запасних

частин, будівельних матеріалів і малоцінних швидкозношуваних предметів.

Враховуючи специфіку діяльності торгового підприємства, на такому підприємстві відсутні виробничі запаси для потреб виробництва, предмети незавершеного виробництва, полуфабрикати власного виробництва і готова продукція.

Характеризуючи облік товарів як оборотних активів варто насамперед відзначити, що товарами в бухгалтерському обліку визнаються активи «що придбані з метою подальшого перепродажу без будь-якої додаткової обробки» [59, с. 14]. Товари є обліковою категорією саме торгової діяльності.

Для обліку товарів Планом рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організації призначений рахунок 28 «Товари», на якому й ведеться «облік руху товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство з метою продажу» [52].

До рахунку 28 «Товари» Планом рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організації передбачені такі субрахунки:

281 «Товари на складі»;

282 «Товари в торгівлі»;

283 «Товари на комісії»;

284 «Тара під товарами»;

285 «Торгова націнка»;

286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу».

На субрахунку 281 «Товари на складі» «ведеться облік руху та наявності товарних запасів, що знаходяться на оптових та розподільчих базах, складах, овочесховищах, морозильниках тощо» [52].

На субрахунку 282 «Товари в торгівлі» «ведеться облік руху та наявності товарів, що знаходяться на підприємствах роздрібною торгівлі (в магазинах, ятках, кіосках, у буфетах підприємств громадського харчування тощо)» [52].

На субрахунку 283 «Товари на комісії» «ведеться облік товарів,

переданих на комісію за договорами комісії та іншими цивільно-правовими договорами, які не передбачають перехід права власності на цей товар до їх продажу. Аналітичний облік ведеться за видами товарів і підприємствами (особами)-комісіонерами» [52].

На субрахунку 284 «Тара під товарами» «ведеться облік наявності й руху тари під товарами й порожньої тари» [52].

Субрахунки 281-284 є активними субрахунками, на яких відображається рух товарів – за дебетом збільшення (надходження), за кредитом відповідно зменшення внаслідок реалізації або списання з інших причин.

Субрахунок 285 «Торгова націнка» є контрактивним, тобто пасивним субрахунком, призначеним для обліку торгової націнки за умови застосування методу оцінки та обліку товарів у роздрібній торгівлі за цінами продажу. За кредитом даного рахунку відображається нарахування торгової націнки, а за дебетом – списання, в тому числі списання реалізованої торгової націнки. У звітність включається згорнуте за всіма субрахунками сальдо рахунку 28.

На субрахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» «ведеться облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, які визнаються утримуваними для продажу відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Фактично йдеться про активи, що не пов'язані із торговою діяльністю» [52].

Дослідивши нормативні основи товарів, розглянемо порядок обліку товарів і товарних операцій в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Оптову торгівлю підприємство здійснює овочами та фруктами, які закупає у постачальників.

ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» отримує товари переважно від постійних постачальників, з якими укладені договори поставки товарів. Із різними постачальниками такі договори передбачають як оплату за фактом поставок

(або оплату із відстрочкою), так і поставки на умовах попередньої оплати.

Оприбуткування товарів на склад підприємства від постачальників здійснюється комірником ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» на підставі накладних постачальників. Задля отримання товарів бухгалтерія ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» оформлює комірнику довіреність, яка підтверджує право комірника на отримання товарів від імені підприємства. Довіреність оформлюється в одному екземплярі, реєструється в журналі обліку довіреностей та передається під підпис комірнику, який при отриманні товару передає її представнику постачальника.

Здійснюючи прийом товарів, комірник ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» перевіряє відповідність даних накладної фактичній наявності товарів, підписує накладну, підтверджуючи отримання товару, та передає представнику постачальника другий екземпляр накладної із підписом і довіреність. Оприбутковуючи товари від постачальника, комірник заносить відповідну інформацію до облікової програми, за допомогою якої автоматизований складський облік товарів.

Після оприбуткування товарів комірник передає накладні постачальників разом із звітом комірника до бухгалтерії. Окрім того інформація складського обліку засобами електронного зв'язку передається до бухгалтерії. Подальший облік товарів, а також облік розрахунків із постачальниками здійснюється бухгалтерією підприємства.

Облік товарів, що є предметом оптової торгівлі, здійснюється на синтетичному субрахунку 281 «Товари на складі» рахунку 28 «Товари». Відповідний субрахунок є активним – вартість залишків товарів та оприбуткування товарів відображається за дебетом, а списання собівартості реалізованих товарів – за кредитом. Облік товарів на синтетичному субрахунку 281 «Товари на складі» здійснюється за цінами придбання.

Облік розрахунків із постачальниками здійснюється за допомогою активно-пасивного субрахунку 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками». Аналітичний облік ведеться окремо за кожним

постачальником і підрядником в розрізі кожного документу на оплату. У разі виконання попередньої оплати постачальникам на підставі рахунків застосовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» рахунку 37 «Розрахунок з різними дебіторами».

Приклади відображення в синтетичному обліку придбання товарів і відповідних розрахунків із постачальниками наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Синтетичний облік придбання товарів та розрахунків із постачальниками в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Придбання товарів на умовах попередньої оплати			
1.1. З поточного рахунку перерахована попередня оплата постачальнику	371	311	96000,00
1.2. Врахований податковий кредит за фактом перерахування попередньої оплати (на підставі отриманої з ЄРПН податкової накладної)	641.2	644	16000,00
2. Оприбутковані отримані в рахунок попередньої оплати товари:			
- на вартість без ПДВ	281	631	80000,00
- на суму ПДВ	644	631	16000,00
3. Відображено залік заборгованості	631	371	96000,00
Придбання на умовах оплати із відстрочкою платежу			
1. Оприбутковані отримані в рахунок майбутньої оплати товари:			
- на вартість без ПДВ	281	631	80000,00
- на суму ПДВ (на підставі отриманої з ЄРПН податкової накладної)	641.2	631	16000,00
2. З поточного рахунку перераховано за отримані товари	631	311	96000,00

Окремо слід додати, що ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є платником податку на додану вартість. Придбання товарів, що є об'єктом оптової торгівлі, здійснюється у постачальників, які є платниками ПДВ. Відповідно за першою з ситуацій – або за фактом поставки в рахунок майбутньої оплати, або за фактом отримання попередньої оплати – постачальник – платник ПДВ враховує податкові зобов'язання, формує та реєструє у спеціальному електронному Єдиному реєстрі податкових накладних у встановлені податковим законодавством терміни. Саме з такого електронного Єдиного

реєстру податкових накладних покупець ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» отримує електронні податкові накладні для підтвердження права на податковий кредит.

Наступним етапом руху товарів у межах оптової торгівлі є реалізація товарів покупцям. Здійснюється така реалізація на підставі договорів поставки, укладених із покупцями. Реалізація здійснюється як на умовах попередньої оплати, так із відстрочкою платежу. Реалізація на умовах відстрочки платежу зазвичай наявна для постійних покупців.

В разі застосування попередніх розрахунків фахівці бухгалтерії ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» оформлюють представникам покупця рахунок, на підставі якого здійснюється попередня оплата.

Відпуск товарів покупцям здійснюється на підставі видаткових накладних. Складаються такі накладні в двох екземплярах за допомогою комп'ютерної програми менеджером із збуту на комп'ютері складського обліку. Документ є стандартним і містить інформацію про найменування постачальника та покупця, найменування, одиницю виміру, кількість, ціну та вартість товарів. Представник покупця, отримуючи товари, перевіряє відповідність їх кількості даним накладної, підписує екземпляр постачальника ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» та передає комірнику довіреність, яка підтверджує повноваження представника покупця на отримання товарів. Незважаючи, що довіреності на сьогодні не є обов'язковими документами для застосування відповідно до чинних нормативних документів, в практиці документообігу ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» вони застосовуються, що передбачене договорами поставки, що укладаються із покупцями.

Після відпуску товарів комірник ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» заносить відповідну інформацію до складського комп'ютера, а звіти складу та накладні із підписами представників покупців і довіреності передаються до бухгалтерії. Окрім того засобами електронного зв'язку до бухгалтерії надходить інформація складського обліку.

На підставі отриманої інформації та первинних документів працівники

бухгалтерії здійснюють відображення в обліку відвантаження товарів. Облік розрахунків із покупцями здійснюється на активно-пасивному субрахунку 361 «Розрахунки із вітчизняними покупцями». Записи на даному субрахунку здійснюються на підставі видаткових накладних, що підтверджують відпуск товарів покупцями, а також на підставі виписок банку, що містять інформацію про оплату або попередню оплату товарів. Аналітичний облік розрахунків із покупцями здійснюється за кожним покупцем.

Для обліку отриманої від покупців попередньої оплати ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» використовує субрахунок 681 «Розрахунки за авансами отриманими» рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями».

Враховуючи, що ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є платником податку на додану вартість, під час реалізаційних операцій за першою подією – або за фактом отримання попередньої оплати, або за фактом відвантаження товарів у рахунок майбутньої оплати – враховуються податкові зобов'язання з ПДВ. За фактом виникнення податкових зобов'язань з ПДВ бухгалтером підприємства за допомогою комп'ютерної облікової програми складається податкова накладна.

Якщо податкові зобов'язання враховуються за фактом отримання попередньої оплати, то податкова накладна формується на підставі рахунку, що оформлювався замовнику для здійснення попередньої оплати. Якщо податкові зобов'язання враховуються за фактом відпуску товарів у рахунок майбутньої оплати, то податкові накладні формуються на підставі видаткових накладних.

Складені податкові накладні в обов'язковому порядку реєструються у спеціальному електронному Єдиному реєстрі податкових накладних у встановлені Податковим кодексом України терміни. Така реєстрація належить до посадових обов'язків бухгалтера ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Приклади відображення в синтетичному обліку реалізації товарів оптом і розрахунків із покупцями наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Синтетичний облік реалізації товарів оптом та розрахунків із покупцями в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
Реалізація товарів на умовах попередньої оплати			
1.1. На поточний рахунок в банку отримана попередня оплата від покупця за товари	311	681	156000,00
1.2. Враховані податкові зобов'язання з ПДВ за фактом отримання попередньої оплати	643	641.2	26000,00
2.1. Врахований борг покупця і дохід від реалізації товарів	361	702	156000,00
2.2. Зарахована сума податку на додану вартість	702	643	26000,00
2.3. Списана собівартість реалізованих товарів	902	281	99750,00
2.4. Відображено залік заборгованості	681	361	156000,00
Реалізація товарів на умовах оплати за фактом поставки			
1.1. Врахований борг покупця і дохід від реалізації товарів	361	702	156000,00
1.2. Враховані зобов'язання з ПДВ за фактом реалізації товарів	702	641.2	26000,00
1.3. Списана собівартість реалізованих товарів	902	281	99750,00
2. На поточний рахунок отримані грошові кошти від покупця за відпущені товари	311	361	156000,00

Оцінка собівартості товарів, що реалізуються оптом, здійснюється в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» методом ФІФО. Сутність методу ФІФО (FIFO – first in – first out) «базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів» [48].

До структури підприємства окрім оптового складу належать також два роздрібних магазини, у яких здійснюється реалізація овочів, фруктів, а також інших фактично супутніх продуктів харчування та напоїв. Один роздрібний магазин розташований у власному приміщенні, інший – в орендованому торговому приміщенні. До складу працівників роздрібною торгівлі належать менеджер із збуту, як керівник даного напрямку діяльності і шість продавців – по три на кожен торгову структурну одиницю.

Роздрібні торгові структурні одиниці здійснює реалізацію товарів за

готівку, а також на умовах розрахунку платіжними картками (за стосунками), для чого у кожному магазині наявний відповідний платіжний термінал. Кошти, отримані від покупців готівкою, реєструються реєстраторами розрахункових операцій (касовими апаратами), щоденно кошти з касових апаратів інкасуються і на підставі прибуткових касових ордерів здаються до каси ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Оприбуткування товарів до роздрібною торгівлі здійснюється переважно з оптового складу на підставі накладних на внутрішнє переміщення, а в окремих випадках від постачальників на підставі накладних постачальників. Задля організації надходження товарів у роздрібну торгівлю безпосередньо від постачальників бухгалтерія підприємства оформлює менеджеру із збуту довіреності, які реєструються в журналі довіреностей. Оформлені довіреності передаються представникам постачальників при отриманні товарів, а отримані від постачальників накладні передаються до бухгалтерії підприємства.

На вартість оприбуткованих товарів здійснюється націнка за відсотковими розмірами згідно із розпорядженням керівника підприємства.

За кожний тиждень за кожним роздрібним магазином окремо менеджер із збуту складає товарний звіт, в якому фіксується залишок товарів на початок, наводиться вартість за цінами продажу прийнятих товарів, а також торговий виторг, за даними прибуткових касових ордерів і роздруківки платіжного терміналу. В товарному звіті розраховується вартість товарних залишків даного роздрібною магазину на кінець відповідного періоду. Складені звіти підписуються продавцями-консультантами даної роздрібною магазину передаються до бухгалтерії для перевірки та відображення в обліку руху товарів. До звітів додаються накладні на внутрішнє переміщення та накладні постачальників, за якими були отримані товари, а також квитанції прибуткових касових ордерів та звіти платіжного терміналу.

Облік товарів в роздрібній торгівлі здійснюється за цінами продажу, що передбачене НП(с)БО 9 «Запаси». Відповідно облік товарів, що

знаходяться в роздрібній торгівлі, здійснюється на субрахунку 282 «Товари в торгівлі» рахунку 28 «Товари». Нереалізована націнка відображається за кредитом на пасивному (контраktivному) субрахунку 285 «Торгова націнка».

Передача товарів із оптового складу до роздрібної торгівлі відображається за такою схемою:

1. На суму облікової вартості оптового складу – Дт 282 Кт 281.
2. На суму нарахованої націнки Дт 282 Кт 285.

Оприбуткування товарів до роздрібної торгівлі від постачальників відображається наступним чином:

1. На покупну вартість без врахування ПДВ – Дт 282 Кт 631.
2. На суму ПДВ в складі покупної вартості – Дт 641.2 Кт 631.
3. На суму нарахованої націнки Дт 282 Кт 285.

На суму готівкового торгового виторгу, що протягом місяця здається до каси, складаються такі бухгалтерські проводки:

1. Дт 301 Кт 702.
2. Дт 902 Кт 282.

Сума торгового виторгу, що складається з коштів, списаних з платіжних карток покупців за допомогою платіжного терміналу, відображається в обліку такі бухгалтерськими проводками:

1. Дт 333 Кт 702.
2. Дт 902 Кт 282.

За наявної кореспонденції за дебетом субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» тимчасово накопичується вартість продажу товарів. На наступному етапі після отримання бухгалтерією та перевірки товарних звітів за торговими точками здійснюється розрахунок реалізованої торгової націнки і визначається реальна собівартість реалізованих товарів. Саме такий порядок передбачений методом обліку за цінами продажу згідно НП(с)БО 9 «Запаси».

Відповідний порядок розрахунку реалізованої торгової націнки та собівартості реалізованих товарів за цінами продажу наведений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок реалізованої торгової націнки та собівартості реалізованих товарів за методом обліку за цінами продажу

Показники	Сума, грн.
1. Залишок нереалізованої торгової націнки на початок місяця (с-до за Кт 285)	332659,80
2. Нараховано торгової націнки за місяць (оборот за кредитом 285)	203791,10
3. Списано торгової націнки за місяць (оборот за дебетом 285)	7086,24
4. Усього торгової націнки до розподілу (1+2-3)	529364,66
5. Залишок товарів на початок місяця за цінами продажу (с-до за Дт 282)	791038,60
6. Оприбутковано товарів за місяць за цінами продажу (оборот за дебетом рахунку 282)	478582,80
7. Усього продажна вартість товарів (5+6)	1269621,40
8. Середній відсоток торгової націнки (4/7)	0,41695
9. Реалізовано товарів за місяць за цінами продажу (оборот за кредитом рахунку 702 в частині роздрібно торгівлі)	447161,00
10. Загальна сума реалізованої торгової націнки за місяць (9*8)	186443,78
11. Собівартість реалізованих товарів (9-10)	260717,22

На суму реалізованої торгової націнки складаються наступні бухгалтерські проводки:

1. Дт 285 Кт 282 186443,78 грн.
2. Дт 902 Кт 282 (- 186443,78 грн.)

Таким чином, списується реалізована торгова націнка, а за дебетом субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» формується реальна собівартість реалізованих протягом місяця в роздріб товарів.

Окремо варто відзначити, що розрахунок реалізованої торгової націнки й визначення собівартості реалізованих у роздріб товарів здійснюється в обліковій практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в цілому за роздрібною торгівлею, що є проблемним моментом, який ще нижче буде проаналізований.

З метою контролю за наявністю товарних запасів і попередження фактів нестачі матеріальних оборотних активів в ТОВ «ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»» систематично проводяться інвентаризації товарних запасів як на оптовому складі, так й місцях роздрібного продажу товарів.

Інвентаризації на оптовому складі проводяться щокварталу, а інвентаризації в місцях роздрібного продажу товарів – раз на два місяці.

Інвентаризація здійснюється комісією, до складу якої належить один з працівників бухгалтерії, а також менеджери із збуту. Проводиться інвентаризація у присутності матеріально відповідальних осіб. В ході проведення інвентаризації складається інвентаризаційний опис, а результати інвентаризації оформлюються відповідним актом інвентаризації. В цілому контроль за збереженням товарних запасів в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» організований на високому якісному рівні, адже за останні три роки фактів нестачі товарних запасів виявлено не було.

Окрім товарних запасів, що є основною складовою запасів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», в обліку даного підприємства відображаються також наявні виробничі запаси і малоцінні швидкозношувані предмети.

Виробничими запасами вважаються матеріальні оборотні активи, які споживаються підприємством як допоміжні для адміністративних потреб і потреб збуту.

Так, для прибирання приміщень підприємства використовуються миючі засоби. Облік таких активів організований на субрахунку 201 «Сировина й матеріали». Оприбуткування таких активів відображається за дебетом даного рахунку, а списання на підставі акту на списання – за кредитом даного рахунку. Оцінка даних оборотних активів при списанні здійснюється із використанням методу ідентифікованої собівартості.

Малоцінними швидкозношуваними предметами є предмети багаторазового тривалого використання, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року.

Незважаючи на відносно тривалий період експлуатації, малоцінні швидкозношувані предмети належать до запасів і відповідно до оборотних активів. В практиці «ГОЛДЕН ФРУКТ» до малоцінних швидкозношуваних предметів відносять господарський інвентар тривалого використання і спеціальний одяг торгових працівників.

Приклад відображення в синтетичному обліку ТОВ «ГОЛДЕН

ФРУКТ» придбання та використання виробничих запасів наведений в таблиці 2.6. За представленого прикладу придбання виробничих запасів було здійснено через працівника підприємства – підзвітну особу.

Таблиця 2.6 – Синтетичний облік придбання та використання виробничих запасів в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка		Сума
	Дт	Кт	
1. З каси виданий аванс працівнику підприємства на придбання миючих засобів для власних потреб підприємства	372	301	240,00
2. Прийнятий авансовий звіт працівника і оприбутковані придбані виробничі запаси:			
- на вартість без ПДВ	201	372	200,00
- на суму ПДВ (на підставі фіскального чеку із зазначенням суми ПДВ)	641.2	372	40,00
3. На підставі акту на списання списані використані для прибирання торгових приміщень миючі засоби	93	201	200,00

Синтетичний облік таких активів здійснюється на рахунку 22 «Малоцінні швидкозношувані предмети». За дебетом даного рахунку відображаються за первісною вартістю придбані малоцінні швидкозношувані предмети, за кредитом – за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат.

В залежності від того, з якою метою використовуються ті чи інші малоцінні швидкозношувані предмети, в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» визнаються або адміністративні витрати (Дт 92 «Адміністративні витрати») або витрати на збут (Дт 93 «Витрати на збут»).

З метою забезпечення збереження малоцінних швидкозношуваних предметів в експлуатації на ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» відповідним чином організований оперативний забалансовий облік у кількісному вираженні за відповідальними особами.

2.3 Особливості відображення в обліку грошових коштів і поточної дебіторської заборгованості

Важливою складовою оборотних активів будь-якого підприємства є грошові кошти, які є найбільш мобільною складовою як оборотних активів, так й активів як таких будь-якого підприємства.

Грошові кошти ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлені готівкою, що знаходяться в касі підприємства, та безготівковими коштами, що знаходяться на поточних рахунках в банку.

Операції з готівкою в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснюються шляхом оприбуткування та видачі готівкових грошових коштів з каси підприємства. Каса розташована у приміщенні бухгалтерії підприємства. Здійснення та облік касових операцій є додатковими обов'язками бухгалтера підприємства, з яким відповідно укладений договір про повну матеріальну відповідальність за збереження готівки, що знаходяться в касі підприємства. У випадках відсутності бухгалтера його обов'язки касира виконує головний бухгалтер.

Здійснюються касові операції відповідно до норм «Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні», затвердженого Постановою Правління НБУ від 29.12.2017 р. № 148. На підприємстві суворо дотримуються касової дисципліни при здійсненні касових операцій, зокрема, ліміту каси, обмеження щодо суми готівкових розрахунків з іншими підприємствами (підприємцями), термінів звітності підзвітних осіб. Ліміт каси ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» останній раз переглядався у березні 2020 року і згідно із відповідним розрахунком складає 19150,00 грн.

Основними касовими операціями ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є – оприбуткування до каси готівкового виторгу роздрібних магазинів, повернення до каси невикористаних підзвітних сум, видача з каси авансів та сум остаточного розрахунку з підзвітними особами, здача до банку готівкових сум для зарахування на поточний рахунок.

Документування руху готівкових грошових коштів в обліковій практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснюються із застосуванням типових первинних документів – прибуткових та видаткових касових ордерів, які складаються бухгалтером, а за його відсутності головним бухгалтером.

Прибутковий касовий ордер складається у разі оприбуткування грошових коштів до каси. В ньому зазначаються прізвище, ім'я, по батькові особи, яка здає кошти до каси, підстава та відповідна сума. Прибутковий касовий ордер складається в одному екземплярі, підписується касиром та головним бухгалтером; квитанція до ордеру, оформлена відповідним чином, передається особі, що здала кошти до каси.

Видача готівкових коштів з каси здійснюється на підставі видаткового касового ордеру. Цей первинний документ складається в одному екземплярі та підписується директором підприємства, головним бухгалтером та касиром. В ордері зазначаються прізвище, ім'я, по батькові особи, яка отримує кошти, підстава та відповідна сума. Особа, що отримує кошти за касовим ордером, підписує його, зазначаючи власною рукою отриману суму прописом і дату отримання коштів.

Організаційна схема обліку операцій із готівкою в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлена на рисунку 2.3.

Отримання готівкових коштів з поточного рахунку здійснюється на підставі чеку чекової книжки. Отримана в банку сума оприбутковується до каси, а квитанція до прибуткового ордеру в таких випадках додається до відповідної виписки банку.

Видача заробітної плати в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснюється шляхом перерахування коштів на карткові рахунки працівників і лише в окремих випадках готівкою за рахунок готівкового виторгу.

Здача готівкових коштів для зарахування на поточний рахунок здійснюється відповідно до заяви на переказ готівки, квитанція до якої із підтвердження про здачу коштів є додатком до видаткового касового ордеру, яким кошти списуються з каси.

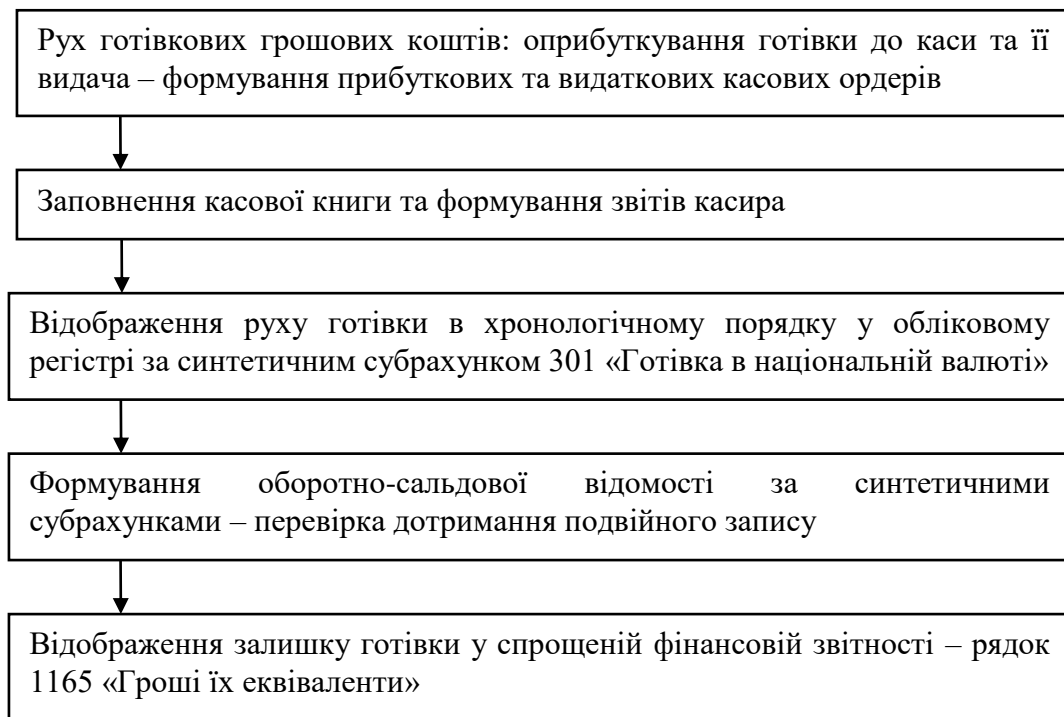

Рисунок 2.3 – Організаційна схема відображення в обліку операцій із готівкою в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

На підставі прибуткових та видаткових касових ордерів касир заповнює касову книгу і складає таким чином звіт касира. У звіті зазначається залишок коштів у касі на початок дня, наводиться інформація щодо всіх прибуткових та видаткових касових ордерів за цей день, підсумовуються обороти за касою та розраховується залишок коштів у касі на кінець дня.

Інформація звітів касира систематизується у обліковому регістрі за рахунком 30 «Готівка» субрахунком 301 «Готівка в національній валюті». Це активний балансовий субрахунок, за дебетом якого відображається залишок коштів в касі підприємства (за наявності) і оприбутковані до каси суми, а за кредитом суми, що були видані з каси або здані для зарахування на поточний рахунок підприємства. Формується такий регістр автоматично на підставі введеної до облікової програми інформації звітів касира.

Типова кореспонденція рахунків обліку операцій із готівкою

ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Синтетичний облік операцій із готівкою ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1. Надходження готівкових грошових коштів		
1.1. Оприбуткований до каси готівковий торговий виторг	301	702
1.2. Отримані до каси грошові кошти з поточного рахунку в банку	301	311
1.3. Отримані до каси невикористані підзвітні суми	301	372
1.4. Отриманий до каси внесок власника до статутного капіталу	301	46
1.5. Отримані до каси кошти на відшкодування спричинених підприємству збитків	301	375
2. Видаток готівкових грошових коштів		
2.1. Видані з каси аванси під звіт на відрядження або господарські потреби	372	301
2.2. Видана з каси заробітна плата працівникам підприємства	661	301
2.3. Видана з каси депонована заробітна плата працівникам	662	301
2.4. Видані з каси винагороди за цивільно-правовими договорами підряду, оренди тощо	685	301
2.5. Видані з каси дивіденди власнику підприємства	671	301
2.6. Здані грошові кошти для зарахування на поточний рахунок в банку	311	301

Важливим завданням обліку грошових коштів як найбільш ліквідних активів підприємства є забезпечення їх збереження й відповідно недопущення фактів нестачі готівкових грошових коштів. Дієвим інструментом вирішення даного завдання є систематичні інвентаризації готівкових грошових коштів, що в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснюється щокварталу у присутності керівника підприємства. Протягом останніх трьох років фактів нестачі грошових коштів виявлено не було – відповідно завдання забезпечення збереження готівкових грошових коштів виконується в повному обсязі.

Окрім готівкових грошових коштів до складу оборотних активів підприємства належать також безготівкові грошові кошти, що знаходяться на рахунках підприємства в банках.

Більшість розрахунків ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» здійснює саме

безготівково за допомогою поточних рахунків в ПАТ «ПРИВАТБАНК» і в ПАТ «ПУМБ».

Формування платіжних інструкцій є посадовими обов'язками бухгалтера. Технічно платіжні інструменти формуються за допомогою програми «Клієнт-Банк» і після застосування електронних підписів директора і головного бухгалтера та печатки підприємства засобами електронного зв'язку передаються до банку. Плата за розрахунково-касове обслуговування стягується банком щоденно в разі виконання платежів відповідно до договору на підставі договірною списання за меморіальними ордерами.

Загальна організаційна схема відображення в обліку операцій із грошовими коштами на поточному рахунку (безготівкових розрахунків) представлена на рисунку 2.4.

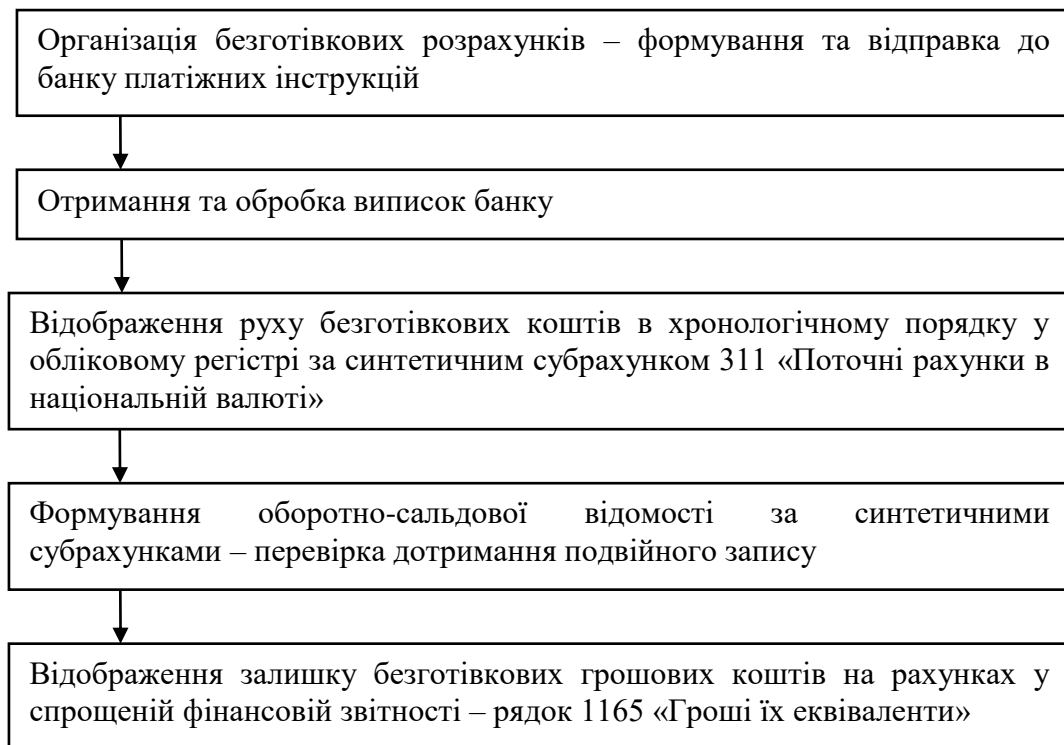

Рисунок 2.4 – Організаційна схема відображення в обліку безготівкових розрахунків ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Відображення в обліку операцій на поточному рахунку здійснюється на підставі виписок банку, які формуються банком і передаються підприємству засобами електронного зв'язку. Окремо слід зазначити, що у виписках банку відображаються суми, які були за допомогою платіжних терміналів списані безготівково з платіжних карток (застосунків) покупців як плата за придбані у роздрібних магазинах товари і які зараховуються як торговий виторг на поточний рахунок підприємства.

На підставі отриманих виписок банку бухгалтером формується обліковий регістр синтетичного обліку за субрахунком 311 «Поточні рахунки в національній валюті». Типова кореспонденція рахунків з обліку операцій із безготівковими грошовими коштами наведена в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Синтетичний облік руху коштів на поточних рахунках ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1	2	3
1. Надходження коштів на поточний рахунок		
1.1. На поточний рахунок отримані кошти від покупців за відпущені товари	311	361
1.2. На поточний рахунок отримана попередня оплати від покупців за товари	311	681
1.3. На поточний рахунок зараховані кошти, що були здані з каси підприємства	311	301
1.4. На поточний рахунок зараховані кошти, що були списані з платіжних карток покупців за допомогою платіжного терміналу	311	333
1.5. На поточний рахунок повернута попередня оплата постачальником	311	371
1.6. На поточний рахунок отримані кошти від власника в якості внеску до статутного капітал	311	46
1.7. На поточний рахунок отримані кошти за реалізовані основні засоби	311	377
2. Перерахування коштів з поточного рахунку		
2.1. З поточного рахунку до каси передані готівкові грошові кошти	301	311
2.2. З поточного рахунку перераховано постачальникам за отримані товари, роботи, послуги	631	311
2.3. З поточного рахунку перерахована попередня оплата постачальникам за товари, роботи, послуги	371	311

Продовження таблиці 2.8

1	2	3
2.4. З поточного рахунку повернута попередня оплата покупцям	681	311
2.5. З поточного рахунку сплачено за оренду, комунальні платежі, послуги зв'язку, іншим кредиторам	685	311
2.6. З поточного рахунку перераховані дивіденди власнику	671	311
2.7. З поточного рахунку повернутий короткостроковий кредит банку	601	311
2.8. З поточного рахунку сплачені відсотки банку за короткостроковим кредитом	684	311
2.9. З поточного рахунку сплачені до бюджету податки	641	311
2.10. З поточного рахунку сплачений до бюджету військовий збір	642	311
2.11. З поточного рахунку сплачений на спеціальний розподільчий рахунок єдиний соціальний внесок	651	311
2.12. З поточного рахунку списана плата за розрахунково-касове обслуговування	92	311

Як платник податку на додану вартість ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» має спеціальний рахунок з ПДВ, відкритий в органах Державної казначейської служби. Синтетичний облік коштів даного рахунку здійснюється на субрахунку 315 «Спеціальні рахунки у національній валюті». Перерахування грошових коштів з поточного рахунку на спеціальний казначейський рахунок з ПДВ для забезпечення сплати ПДВ до бюджету або поповнення реєстраційного ліміту для реєстрації податкових накладних відображається в обліку бухгалтерською проводкою Дт 315 Кт 311, а списання до бюджету працівниками казначейства суми ПДВ до бюджету за даними Податкової декларації з ПДВ – бухгалтерською проводкою Дт 641.2 Кт 315.

До оборотних активів окрім грошових коштів належить також поточна дебіторська заборгованість, тобто заборгованість інших осіб перед даним підприємством, термін погашення якої не перевищує дванадцять місяців. Основними видами наявної в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» дебіторської заборгованості є:

- дебіторська заборгованість оптових покупців за відвантажені товари;
- дебіторська заборгованість постачальників за виданими авансами;
- дебіторська заборгованість підзвітних осіб за виданими підзвітними

сумами.

Облік дебіторської заборгованості покупців здійснюється на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями». Дебіторська заборгованість формується за фактом відвантаження покупцям товарів на умовах оплати із відстрочкою платежу і відображається за дебетом субрахунку 361. Погашення дебіторської заборгованості відображається за кредитом субрахунку 361 за фактом отримання від покупця відповідної оплати. Аналітичний облік за синтетичним субрахунком 361 ведеться за кожним окремим покупцем. З метою контролю дебіторської заборгованості оптових покупців в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» на кожне перше число кварталу за покупцями, по яких наявна дебіторська заборгованість, формуються відповідні акти і передають на підпис покупцям.

Досліджуючи питання відображення в обліку ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» дебіторської заборгованості покупців, варто зазначити, що підприємство, користуючись статусом мікропідприємства, у відповідності до п. 7 НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» не формує резерв сумнівних боргів, а дебіторську заборгованість покупців відображає у спрощеній фінансовій звітності за фактичною сумою.

З метою підвищення методичного рівня відображення в обліку та звітності поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги вважаємо за доцільне внесення до облікової політики ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» щодо запровадження в облікову практику даного мікропідприємства формування резерву сумнівних боргів методом аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Це дозволить підвищити якісний рівень обліково-звітної інформації щодо дебіторської заборгованості та в окремих випадках оптимізувати податкове навантаження з податку на прибуток.

Облік дебіторської заборгованості постачальників за виданими авансами здійснюється на рахунку 37 «Розрахунки з дебіторами» субрахунку

371 «Розрахунки за виданими авансами». Аналітичний облік організований за кожним постачальником-дебітором за кожним випадком перерахування попередньої оплати.

Облік дебіторської заборгованості підзвітних осіб здійснюється на рахунку 37 «Розрахунки з дебіторами» субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Аналітичний облік організований за кожною підзвітною особою і за кожною підзвітною сумою. Звіти підзвітними особами за отриманими сумами надаються в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в порядку і у терміни, передбачені діючим законодавством.

Підсумовуючи слід сказати, що облік грошових коштів і поточної дебіторської заборгованості здійснюється в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» із дотримання всіх нормативних документів, своєчасно та відповідним чином складаються всі первинні документи, операції відображаються в обліку, що дозволяє сформувати всю необхідну для управління інформацію, а також забезпечити збереження активів підприємства.

2.4 Проблемні питання та вдосконалення обліку оборотних активів торгового підприємства

Виконане дослідження дозволяє стверджувати, що наявна в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» система відображення в обліку оборотних активів відрізняється високим якісним рівнем, адже вона, по-перше, формує інформацію для прийняття управлінських рішень, а, по-друге, забезпечує збереження оборотних активів підприємства на високому якісному рівні. Так, за останні три роки в практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» відсутні випадки нестачі товарних або інших видів запасів, нестачі грошових коштів або факти визнання сумнівною або безнадійною окремих суми дебіторської заборгованості. Загальна характеристика системи обліку оборотних активів

ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлена в Додатку А.

В той же час дослідження наявної в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» системи обліку оборотних активів виявило досить принципове проблемне питання, що може бути актуальним не лише для облікової практики даного підприємства, а й цілому для облікової практики торгових підприємств, що здійснюють роздрібну торгівлю. Йдеться про окремих аспектів застосування у роздрібних торгових структурних підрозділах методу оцінки та обліку товарів за цінами продажу. Сутність зазначеного проблемного питання та розроблені пропозиції щодо його вирішення та вдосконалення обліку схематично представлені в Додатку Б.

Класична схема обліку товарів у роздрібній торгівлі передбачає «ведення у місцях продажу товарів вартісно-сумового обліку і відповідно оцінку та облік товарів за цінами продажу. Такий підхід застосовується на підприємствах роздрібною торгівлі, коли за наявності значної і постійно змінної номенклатури кількісний облік товарів у місцях продажу був би надзвичайно трудомістким» [46, с. 121].

Оцінка товарів за цінами продажу передбачена п. 22 НП(с)БО 9 «Запаси». Відповідно до даного нормативного документа «оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки» [48].

За умови застосування методу оцінки товарів за цінами продажу собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торгової націнки на ці товари. Сума торгової націнки на реалізовані товари визначається як добуток продажною (роздрібною) вартості реалізованих товарів і середнього відсотку торгової націнки. Середній відсоток торгової націнки визначається діленням суми залишку торгових націнок на початок звітнього місяця і торгових

націнок у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів на суму продажної (роздрібної) вартості залишку товарів на початок звітнього місяця та продажної (роздрібної) вартості одержаних у звітному місяці товарів.

У випадку застосування методу обліку за цінами продажу під час оприбуткування товарів у місцях продажу формується продажна ціна з ПДВ, яка відображається за дебетом субрахунку 282 «Товари в торгівлі». До даного активного субрахунку ведеться контр-активний (тобто пасивний) субрахунок 285 «Торгова націнка», на якому враховується торгова націнка, нарахована на вартість товарів, що знаходяться в роздрібній торгівлі.

Варто окремо відзначити, що застосування методу оцінки та обліку товарів у роздрібній торгівлі не суперечить принципу обачності і не призводить до викривлення звітної інформації щодо реальної вартості товарів, які є активами підприємства, адже «у балансі товари в роздрібній торгівлі відображаються за цінами придбання, як це й має бути – така вартість придбання розраховується як різниця між вартістю продажу (Дт 282) і нереалізованою торговельною націнкою (Кт 285)» [60, с. 39].

Ведення вартісно-сумового обліку означає, що у товарних звітах матеріально-відповідальних осіб не відображається наявність і рух окремих товарів – лише сумарний товарний залишок на початок періоду, надходження та видаток у вартісному еквіваленті, товарний залишок на кінець періоду. Саме за загальну продажну вартість товарів у торговому підрозділі відповідають матеріально-відповідальні особи. Протягом місяця за дебетом субрахунку 282 «Товари в торгівлі» оперативно формується продажна вартість товарів, що знаходяться у роздрібній торгівлі. Це дозволяє контролювати матеріально-відповідальних осіб.

У той же час сума, що протягом місяця відображається за дебетом субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів», є фактично їх продажною вартістю – лише у кінці місяця ця сума корегується до рівня реальної собівартості реалізованих у роздріб товарів. Саме для цього наприкінці місяця здійснюється розрахунок реалізованої торгової націнки і

визначається таким чином реальна собівартість реалізованих товарів, методика якого вище вже розглядалась. На підставі виконаного розрахунку в обліку списується реалізована торгова націнка, а за дебетом субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» формується реальна собівартість реалізованих у роздріб протягом місяця товарів.

В той же час варто відзначити, що в обліковій практиці ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» розрахунок реалізованої торгової націнки та визначення собівартості реалізованих у роздріб товарів здійснюється в цілому по підприємству, тобто без диференціації за окремими товарними групами, рівень торгової націнки за якими може відрізнитися достатньо суттєво. Це у певному сенсі суперечить п. 22 НП(с)БО 9 «Запаси» і призводить до викривлення показників реалізованої торгової націнки і собівартості реалізованих у роздріб товарів і відповідно до викривлення валового доходу і фінансових результатів діяльності такого підприємства. Розрахункове підтвердження виявленої проблеми представлено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Порівняння розрахунку реалізованої торгової націнки і собівартості реалізованих товарів в цілому та за окремими товарними групами (умовний приклад, складено автором)

№ з/п	Показник	Розрахунок в цілому	Розрахунок за окремими товарними групами	
			група 1	група 2
1.	Залишок нереалізованої торгової націнки на початок місяця	16000,00	4000,00	12000,00
2.	Нараховано торгової націнки за місяць	64000,00	16000,00	48000,00
3.	Списано торгової націнки за місяць	0,00	0,00	0,00
4.	Разом торгової націнки до розподілу	80000,00	20000,00	60000,00
5.	Залишок товарів на початок місяця за цінами продажу	30000,00	10000,00	20000,00
6.	Надходження товарів за місяць за продажними цінами	120000,00	40000,00	80000,00
7.	Разом продажна вартість товарів	150000,0	50000,00	100000,00
8.	Середній відсоток торгової націнки	0,5333	0,4000	0,6000
9.	Реалізовано товарів за місяць за продажними цінами	75000,00	40000,00	35000,00
10.	Загальна сума реалізованої торгової націнки за місяць	40000,00	16000,00	21000,00
11.	Собівартість реалізованих у роздріб товарів	35000,00	24000,00	14000,00

Безперечно, що розрахунок за окремими товарними групами, в межах яких рівень торгової націнки є приблизно однаковим, є більш адекватним в порівнянні із розрахунком за всіма товарними групами в цілому. Порівняння даних таблиці 2.9 свідчить про те, що розрахунок в цілому викривлює показник собівартості реалізованих у роздріб товарів і відповідно фінансовий результат діяльності підприємства.

У розглянутому прикладі розрахунок в цілому зменшує в порівнянні з розрахунком за окремими товарними групами визнану собівартість реалізованих товарів на 3000,00 грн. з 38000,00 грн. до 35000,00 грн., що призводить до завищення суми прибутку на ці ж 3000,00 грн.

Тут варто відзначити, що така ситуація, по-перше, суперечить принципу обачності, який передбачає «застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства» [47], а наявна ситуація призводить до неадекватного заниження собівартості реалізованих у роздріб товарів. По-друге, для платників податку на прибуток, якими у більшості є підприємства роздрібною торгівлі, таке неадекватне завищення суми визнаного прибутку буде означати додатково $3000,00 \text{ грн.} \times 18 \% = 540,00 \text{ грн.}$ податку на прибуток до сплати.

Окрім того виконання розрахунку реалізованої торгової націнки і собівартості реалізованих товарів в цілому не дозволяє в подальшому виконувати аналітичні процедури щодо оцінки ефективності продажів за окремими товарними групами. Аналогічно розрахунок реалізованої торгової націнки і собівартості реалізованих товарів в цілому за підприємством, а не за його окремими торговими структурними підрозділами (магазинами, відділами магазинів) не дозволяє в подальшому виконувати аналітичні процедури щодо оцінки ефективності роботи окремих торгових структурних підрозділів підприємства.

Таким чином, обґрунтованою слід вважати доцільність виконання розрахунку реалізованої торгової націнки і собівартості реалізованих товарів

окремо за товарними групами із приблизно однаковим рівнем торгової націнки і окремо за структурними підрозділами торгового підприємства. Це в порівнянні із аналогічним розрахунком за підприємством в цілому:

- унеможливило викривлення показників собівартості реалізованих у роздріб товарів і фінансових результатів діяльності торгового підприємства, що сприятиме дотриманню принципу обачності при організації ведення бухгалтерського обліку;

- унеможливило неадекватне завищення податкового навантаження на торгове підприємство в частині податку на прибуток підприємства;

- створює умови для подальшого аналізу ефективності продажів за окремими товарними групами і ефективності роботи окремих торгових структурних підрозділів підприємства, що в свою чергу дозволяє обґрунтувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності роботи торгового підприємства.

Саме таким чином пропонується змінити організаційний порядок оцінки та обліку товарів, що реалізуються у роздріб в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ». Розрахунок реалізованої торгової націнки і визначення собівартості реалізованих у роздріб товарів пропонується здійснювати окремо за кожним роздрібним магазином, а також окремо за товарною групою «овочі та фрукти», адже це їх реалізація є певним логічним продовженням оптової торгівлі, і окремо за іншими товарами, що реалізуються у роздрібних магазинах. Така диференціація розрахунку реалізованої торгової націнки призведе до підвищення якісного рівня облікової та звітної інформації, а також дозволить сформувати інформаційне забезпечення аналітичної оцінки товарних запасів, як основної складової оборотних активів торгового підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

3.1 Організація та методика аналізу оборотних активів торгового підприємства

Економічний аналіз є однією з основних функцій управління будь-яким сучасним підприємством, адже саме завдяки аналітичним процедурам можуть бути виявлені резерви підвищення ефективності функціонування підприємства та обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на забезпечення прибуткової роботи підприємства, зміцнення його фінансового стану та конкурентоспроможності.

Ключовим елементом у зазначеній площині є саме ефективність. З цього приводу варто навести тезу Є.М. Севрук, відповідно до якої «наріжним каменем організації будь-якого економічного процесу є визначення його ефективності, тобто оцінки співвідношення ефекту (результату) до витрат (використаних ресурсів), тому дослідження «ефективності» і показників ефективності фінансування оборотних активів залишаються актуальними і в науковому, і в прикладному сенсах» [58, с. 492].

Основною метою проведення аналізу ефективності формування та використання оборотних активів торгового підприємства варто визнати виявлення резервів підвищення ефективності управління оборотними активами. Мобілізація таких резервів дозволить торговому підприємству підвищити ефективність діяльності, зміцнити фінансовий стан, підвищити рівень платоспроможності та конкурентоспроможності.

Аналіз ефективності формування та використання оборотних активів є складовою управління оборотними активами, що в свою чергу «забезпечує

інвестиційну привабливість підприємства, стійкість фінансового стану та дає можливість розробити ефективну стратегію його розвитку» [61, с. 74]. Варто також зазначити, що в цілому «управління оборотними активами направлене на вирішення таких завдань:

- формування достатнього обсягу оборотних активів із позиції забезпечення поточної платоспроможності;
- оптимізація елементів оборотних активів, спрямована на виконання нормативів ліквідності;
- ефективне використання оборотних активів для забезпечення прибутковості та рентабельності суб'єкта господарювання;
- формування джерел фінансування оборотних активів із врахуванням вимог забезпечення фінансової стійкості» [28, с. 574].

Варто також зазначити, що аналіз оборотних активів є логічною складовою управління оборотними активами, яке в свою чергу може бути ідентифіковане як система «цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із використанням сформованих методів, засобів, механізмів і фінансово-економічних інструментів аналізу, дослідження, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілу, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз та з метою підвищення рівня фінансової стійкості» [71, с. 129].

Управління оборотними активами підприємства в цілому та відповідна організація аналізу оборотних активів має в обов'язковому порядку враховувати особливості господарської підприємницької діяльності підприємства, що і актуалізує питання визначення основних аналітичних процедур в ході аналізу оборотних активів торгового підприємства. В науковій літературі наявні різні підходи до виокремлення зазначених складових аналізу оборотних активів торгового підприємства, що систематизовані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Основні складові аналізу оборотних активів торгового підприємства

Науковці, джерело	Основні складові аналізу оборотних активів торгового підприємства
І.О. Бланк, Г.В. Ситник [10, с. 190]	дослідження динаміки загального об'єму оборотних активів, що використовуються підприємством; дослідження динаміки складу оборотних активів у розрізі основних видів; дослідження оборотності окремих видів активів та в загальній сумі; дослідження рентабельності оборотних активів і факторів, що впливають на неї; дослідження основних джерел фінансування оборотних активів.
В.М. Вареник, Т.К. Толстих [17, с. 110]	аналіз стану оборотних активів; аналіз структури оборотних активів; аналіз ефективності використання оборотних активів.
У.Я. Витвицька, І.В. Андрійчук, Д.В. Петрунів [19, с. 80]	аналіз динаміки обсягів оборотних активів підприємства; порівняння динаміки обсягу оборотних активів з динамікою інших фінансово-економічних показників; аналіз структури майна підприємства, оцінка його мобільності; аналіз структури оборотних активів підприємства за складом, рівнем ліквідності та рівнем ризику; аналіз та оцінка показників ефективності використання оборотних активів підприємства; оцінка тривалості обороту оборотних активів підприємства; аналіз та оцінка показників ліквідності.
О.Ю. Вілкул, В.Я. Нусінов, С.П. Лобов [20, с. 10]	аналіз забезпеченості оборотними коштами (балансовий метод, нормативний метод); аналіз стану оборотних коштів (аналіз структури оборотних коштів, факторний аналіз зміни оборотних коштів, аналіз вивільнення оборотних коштів); аналіз використання оборотних коштів (коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, коефіцієнт закріплення оборотних коштів, оборотність власних, позичених коштів та їх складових).
Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова [44, с. 533]	аналіз зміни в обсязі обігових коштів у фактичних та співставних цінах; аналіз структури обігових активів за видами активів та оцінка змін, які відбулися; кількісна оцінка найважливіших факторів, що впливають на розмір обігових активів (обсяг діяльності, швидкість обертання, структура активів); аналіз джерел утворення та напрямів використання обігових коштів підприємства; аналіз ефективності управління обіговими коштами.

Із врахуванням наведених результатів досліджень, на нашу думку, з метою якісної аналітичної підтримки стратегічних та тактичних завдань управління аналіз оборотних активів торгового підприємства має

передбачати виконання таких аналітичних процедур:

- оцінка динаміки, структури та забезпеченості торгового підприємства оборотними активами;
- аналіз оборотності оборотних активів в цілому та основних складових оборотних активів торгового підприємства із дослідженням окремих факторів, що впливають на швидкість руху оборотних активів;
- аналіз рентабельності оборотних активів та впливу ефективності їх використання на результативність роботи торгового підприємства в цілому;
- аналіз впливу оборотних активів на рівень фінансової стійкості та платоспроможності торгового підприємства.

Основними джерелами інформації в ході здійснення аналізу оборотних активів планові дані періодів, що аналізуються, дані бухгалтерського обліку підприємства, дані стандартної фінансової звітності та форм внутрішньої звітності, якщо вони складаються підприємством. До аналізу в площині територіальної аналітичної оцінки варто також залучити дані публічної фінансової звітності інших підприємств галузі або дані інших підприємств, що одночасно із підприємством, що аналізується, належать до одного об'єднання (холдингу, належать одному власнику). Варто зазначити, що в межах одного торгового підприємства надзвичайно корисно здійснювати територіальний аналіз у порівнянні окремих торгових структурних підрозділів.

Технічно або за методичним підходом аналіз оборотних активів торгового підприємства може мати форму:

- вертикального (структурного) аналізу, завдання якого полягає у вивченні та оцінці співвідношення окремих і агрегованих показників, що спрямовано на оцінку обсягу, складу та структури оборотних активів за напрямками формування та використання;
- горизонтального (трендового) аналізу, який спрямований на дослідження динаміки обсягу та структури оборотних коштів, джерел їх формування, визначення та кількісну оцінку тенденції їх зміни у часі

(визначення показників абсолютного приросту, середнього приросту, темпів (індексів) приросту або росту, середніх темпів (індексів) проросту або росту);

– порівняльного аналізу, який передбачає співставлення показників досліджуваного періоду з аналогічними плановими, попередніми, нормативними або еталонними показниками, що розглядаються як база порівняння;

– коефіцієнтного аналізу, сенс якого полягає у оцінці ефективності управління оборотними коштами торгового підприємства за системою попередньо обґрунтованих показників (коефіцієнт оборотності, рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності тощо);

– факторного аналізу, який передбачає визначення основних факторів, що впливають на ефективність управління оборотними активами;

– лекомпозиційного аналізу, сутність якого полягає у побудові багаторівневої факторної моделі, що досліджує взаємозв'язок між факторами впливу ефективності управління оборотними активами та результатами функціонування підприємства;

– інтегрального аналізу як побудови багаторівневої факторної моделі, що характеризує формування одного з основних результативних показників діяльності (наприклад, рентабельності оборотних активів) під впливом дії різноманітних факторів, що згруповані за рівнем впливу на обраний результативний показник.

Системний підхід до організації аналізу оборотних активів торгового підприємства потребує чіткої організації аналітичних процедур, одним із кроків до якої може бути визначення основних етапів аналізу оборотних активів торгового підприємства. У розвиток питання організації аналізу оборотних активів торгового підприємства пропонуємо авторський підхід щодо систематизації основних етапів такого аналізу, представлений на рисунку 3.1.

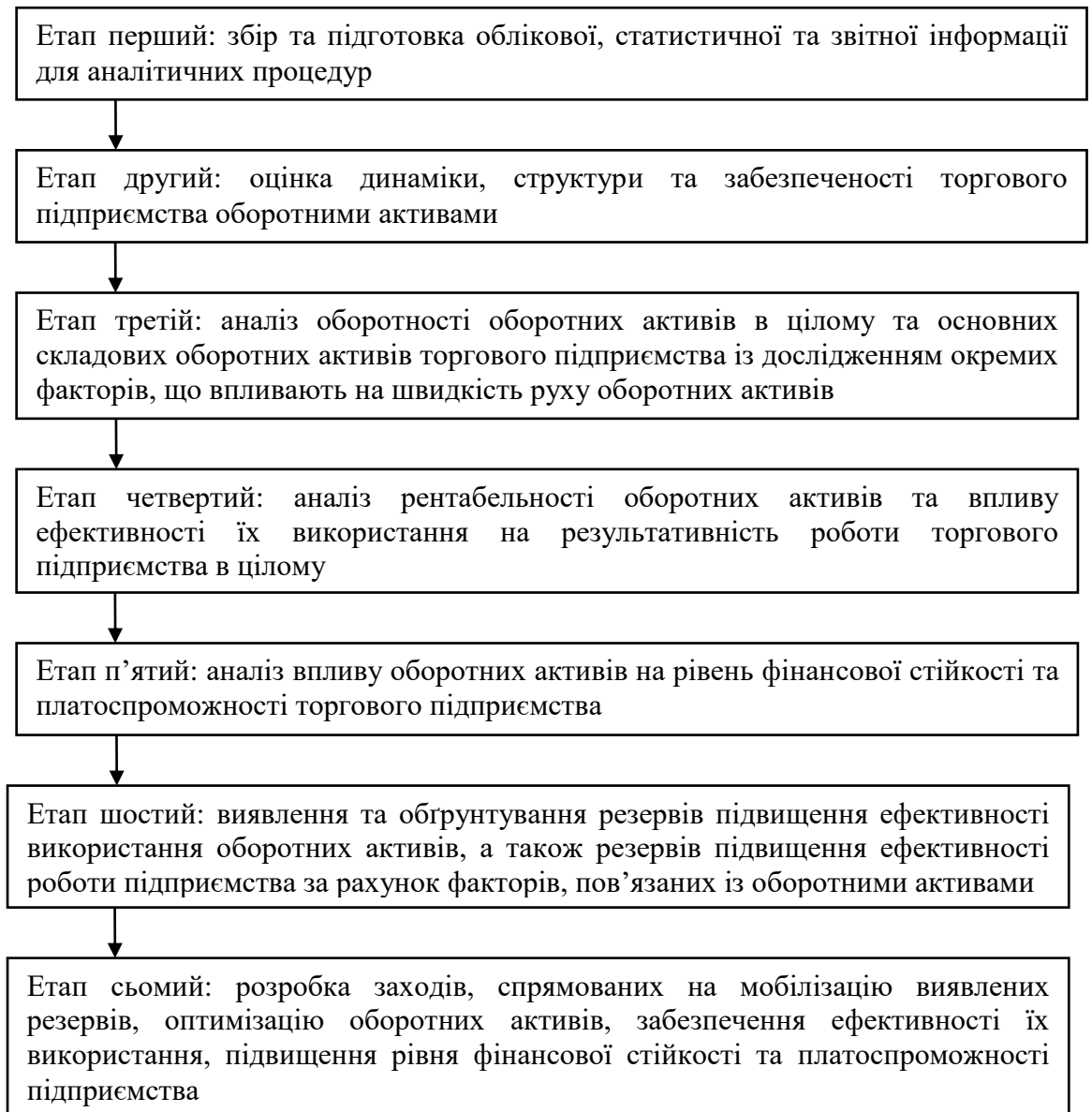

Рисунок 3.1 – Етапи проведення аналізу оборотних активів торгового підприємства на основі системного підходу (розроблено автором)

Важливим інструментом аналізу ефективності формування та використання оборотних активів торгового підприємства є система показників, що розраховуються, в ході виконання аналітичних процедур.

Систематизація інформації, представленої в економічній літературі, дозволяє згрупувати основні показники ефективності управління оборотними коштами торгового підприємства за трьома групами:

- показники ефективності формування оборотних коштів: показники

обсягу та структури оборотних активів, показники стану джерел фінансування оборотних активів, показники ліквідності, показники інфляційної захищеності, показники оптимізації обсягу оборотних коштів. Показники даною групи є абсолютними і відображають стан оборотних коштів (у загальному обсязі, за напрямками фінансування й авансування та через розрахунок окремих фінансових коефіцієнтів) на певну дату;

– показники ефективності використання оборотних коштів: показники оборотності оборотних коштів, показники прибутковості оборотних коштів та показники впливу ефективності управління оборотних коштів на показники діяльності. Дана група показників має відносний характер і дозволяє оцінити стан оборотних коштів через призму взаємозв'язку їх середніх значень та основних показників діяльності торгового підприємства, зокрема товарообороту, операційних витрат і прибутку. Дослідження даної групи показників дають оцінку ефективності використання оборотних коштів та його елементів за фактором часу в процесі їх кругообігу, відображають здатність торгового підприємства генерувати прибуток в процесі використання оборотних коштів та характеризують вплив прискорення оборотності, як одного з основних показників ефективності використання оборотних коштів, на кінцеві результати діяльності, а також взаємозв'язок і вплив ефективності використання оборотних активів з обсягом діяльності торгового підприємства (товарооборотом) та рівнем операційних витрат.

– показники ефективності управління окремими групами активів: показники ефективності управління товарними запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами. Дослідження ефективності використання окремих елементів оборотних активів торгового підприємства дозволяє визначити основні недоліки у процесі управління оборотними активами та сприятиме виявленню резервів на всіх рівнях управління в процесі авансування для забезпечення безперервності торгового процесу, що дасть можливість забезпечити їх якнайшвидшу мобілізацію.

Основні показники ефективності використання оборотних активів

торгового підприємства представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Показники ефективності використання оборотних активів торгового підприємства (систематизовано автором)

Групи аналітичних показників	Окремі показники ефективності використання оборотних активів торгового підприємства
1. Показники оборотності оборотних активів	Коефіцієнти оборотності оборотних активів в цілому та окремих складових (насамперед, товарних запасів)
	Тривалість одного обороту оборотних активів в цілому та окремих складових (насамперед, товарних запасів)
	Коефіцієнт закріплення оборотних активів
	Вивільнення або додаткова потреба у оборотних коштах внаслідок зміни швидкості руху оборотних активів
2. Показники прибутковості оборотних активів	Рентабельність оборотних коштів
	Рентабельність власних оборотних коштів
	Вплив зміни швидкості руху оборотних коштів на розмір фінансових результатів торгового підприємства
3. Показники впливу ефективності використання оборотних активів на показники діяльності	Зміна товарообороту за рахунок зміни середньої вартості оборотних активів і швидкості їх руху
	Зміна рівня операційних витрат внаслідок зміни тривалості обороту оборотних активів

Вдосконалення системи аналітичних показників є перспективним напрямком підвищення якісного рівня методичного забезпечення аналізу оборотних активів торгового підприємства. Одним з можливих напрямків розвитку системи показників оцінки ефективності використання оборотних активів торгового підприємства є, на нашу думку, залучення до аналітичних процедур показників, що дозволять оцінити ефективність окремих складових оборотних активів.

Так, Н.Б. Толопка в науковій статті, присвяченій вдосконаленню методики аналізу ефективності управління оборотними коштами торговельного підприємства, зазначає, що «дослідження ефективності використання окремих елементів оборотних активів торговельного підприємства дозволить визначити основні недоліки у процесі управління оборотними коштами та сприятиме виявленню резервів на всіх рівнях управління в процесі їх авансування для забезпечення безперервності

торговельного процесу, що дасть можливість забезпечити їх якнайшвидшу мобілізацію» [64, с. 441].

Важливою складовою оборотних активів будь-якого торгового підприємства є товарні запаси, реалізація яких забезпечує торговому підприємству формування доходів основної діяльності та відповідно потенційну можливість отримання прибутку. Одним з показників, що може бути використаний для оцінки ефективності продажів товарів є «рентабельність продажів, що розраховується як відношення валового прибутку від продажів до обсягів такого продажу (товарообороту)» [39, с. 43]. Показник може бути розрахований як в цілому за торговим підприємством, так і за окремими його структурними підрозділами та окремими асортиментними групами, що формують товарооборот. Порівняння показників рентабельності продажів за окремими асортиментними групами дозволяє визначити – продажі за якими товарними групами є більш ефективними, а за якими – менш ефективними. Виконання такого аналітичного дослідження може бути використано з метою обґрунтування управлінських рішень щодо подальшої асортиментної політики торгового підприємства.

Однак варто звернути увагу на той факт, що рішення щодо подальшого розвитку продажів за високорентабельними товарними групами і скорочення продажів за низькорентабельними товарними групами, прийняті на основі лише показників рентабельності продажів можуть виявитися помилковими, адже рентабельність продажів не враховує важливого фактору оборотності товарних запасів. Варто врахувати той факт, що товари із більшим рівнем рентабельності продажів можуть реалізовуватися дуже повільно і у підсумку забезпечувати менший рівень прибутку на інвестований у формування товарних запасів капітал, ніж товари із меншим рівнем рентабельності продажів, які реалізуються швидко.

Відповідно для оцінки ефективності використання товарних запасів пропонується використання показника рентабельності капіталу,

інвестованого на формування товарних запасів, який розраховується як відношення валового прибутку від продажів до середніх залишків товарних запасів.

Додаткова інформація щодо причин зміни рівня рентабельності капіталу, інвестованого на формування товарних запасів, може бути отримана шляхом факторного аналізу, адже зазначений показник може бути представлений як добуток рентабельності продажів та коефіцієнту оборотності товарних запасів (формула 3.1):

$$R_{TK} = \frac{ВП}{T} \times \frac{T}{\bar{TЗ}} \quad (3.1)$$

де R_{TK} – рентабельність капіталу, інвестованого на формування товарних запасів;

$ВП$ – валовий прибуток від реалізації товарів за певний період;

T – товарооборот (обсяг продажів товарів за певний період);

$\bar{TЗ}$ – середня вартість товарних запасів за той же період.

Застосування показника рентабельності капіталу, інвестованого на формування товарних запасів, дозволить комплексно оцінити ефективності використання товарних запасів, а виконання факторного аналізу динаміки даного показника забезпечить додаткову інформацію – наскільки зміни рівня ефективності використання товарних запасів викликані змінами рівня торговельної націнки, а наскільки – змінами у темпах руху (оборотності) товарних запасів. Результати зазначених аналітичних розрахунків дозволять підвищити обґрунтованості управлінських рішень щодо подальшої структури товарних запасів та відповідно асортиментної політики торгового підприємства.

3.2 Аналіз динаміки, структури та ефективності використання оборотних активів торгового підприємства

Важливим елементом аналізу оборотних активів підприємств є аналіз їх структури. Враховуючи, що основними видами діяльності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є фактично оптова та роздрібна торгівля, у складі оборотних активів даного підприємства доцільним є виокремлення таких основних груп:

- товарні запаси;
- грошові кошти;
- дебіторська заборгованість;
- інші види оборотних активів.

Окремо варто відзначити, що виокремлення групи «інші види запасів» для ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є недоцільним, адже на окремі дати залишки таких запасів відсутні, а на окремі дати є несуттєвими порівняно з іншими вказаними вище групами.

Основним показником, що характеризує розмір наявних оборотних активів на підприємстві, є середня вартість залишків оборотних активів за період. Саме цей показник є об'єктом подальших аналітичних досліджень.

Розраховується середня вартість залишків оборотних активів на підставі даних бухгалтерського обліку за допомогою середньої хронологічної (формула 3.2):

$$\bar{O} = \frac{\frac{1}{2} \times O_1 + O_2 + \dots + O_{n-1} + \frac{1}{2} \times O_n}{n-1}, \quad (3.2)$$

де O_1 – вартість оборотних активів на початок періоду;

O_2, \dots, O_{n-1} – вартість оборотних активів на проміжні дати;

O_n – вартість оборотних активів на кінець періоду.

Розраховані за даними бухгалтерського обліку середні залишки оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в цілому та за окремими групами в 2021 та 2022 роках, а також показники динаміки, структури та структурних зрушень в структурі оборотних активів даного підприємства представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Динаміка оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в розрізі окремих складових в 2022 році в порівнянні з 2021 роком

Показник	2021 рік		2022 рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абсолютне, тис. грн.	відносне, %	структурне, %
1. Товарні запаси	932,2	77,8	1268,1	78,7	335,9	36,0	+ 0,9
2. Дебіторська заборгованість	126,7	10,6	166,5	10,3	39,8	31,4	- 0,3
3. Грошові кошти та їх еквіваленти	118,4	9,9	153,8	9,5	35,4	29,9	- 0,4
4. Інші оборотні активи	20,1	1,7	24,1	1,5	4,0	19,9	- 0,2
Загальна сума оборотних активів	1197,4	100,00	1612,5	100,0	415,1	34,7	0,0

Таким чином, середні залишки оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» збільшили у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 415,1 тис. грн. або на 34,7 % і склали таким чином у 2022 році 1612,5 тис. грн. Окремо варто відзначити, що збільшення мало місце за всіма складовими оборотних активів, але темпи такого збільшення суттєво різняться. Так, максимальні темпи збільшення наявні за товарними запасами, які збільшилися на 335,9 тис. грн. або на 36,0 %. Мінімальні темпи зростання наявні за іншими оборотними активами, середні залишки яких збільшилися у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 4,0 тис. грн. або на 19,9 %.

У структурі оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» суттєвих зрушень у 2022 році в порівнянні з 2021 роком не спостерігалось. Але варто звернути увагу, що основною складовою оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», що цілком нормальним для торгового підприємства, є товарні

запаси. Їх доля у 2022 році в порівнянні з попереднім роком збільшилась на 0,9 % з 77,8 % до 78,7 %. В той же час долі інших складових оборотних активів даного підприємства скоротились – доля дебіторської заборгованості на 0,3 % з 10,6 % до 10,3 %, доля грошових коштів на 0,4 % – з 9,9 % до 9,5 %, а доля інших оборотних активів на 0,2 % – з 1,7 % до 1,5 %

Динаміку оборотних активів торгового підприємства доцільно порівнювати із динамікою обсягів діяльності, тобто із динамікою товарообороту торгового підприємства. Окрім такого порівняння для оцінки оборотності оборотних активів розраховують також ряд спеціальних відносних показників, насамперед коефіцієнт оборотності оборотних активів і тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування оборотних активів.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів – це відносний показник, який застосовується для оцінки швидкості руху коштів, спрямованих на формування оборотних активів. В практиці торгових підприємств даний показник розраховується як відношення обсягу товарообороту до середніх залишків оборотних активів за відповідний період (формула 3.3):

$$K = \frac{T}{O}, \quad (3.3)$$

де K – коефіцієнт оборотності оборотних активів;

T – товарооборот торгового підприємства;

O – середні залишки оборотних активів торгового підприємства.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів характеризує кількість оборотів, що здійснюють за період кошти, спрямовані на формування оборотних активів. Позитивною тенденцією зміни даного показника є збільшення. Таким чином показник фактично оцінює швидкість руху коштів, спрямованих на формування оборотних активів.

Окрім коефіцієнту оборотності оборотних активів розраховують також тривалість одного обороту оборотних активів в днях. В практиці торгового підприємства розраховується даний показник наступним чином (формула 3.4):

$$T_p = \frac{D \times O}{T}, \quad (3.4)$$

де T_p – тривалість обороту оборотних активів;

T – товарооборот торгового підприємства;

O – середні залишки оборотних активів торгового підприємства;

D – нормативна тривалість робочого періоду – місяць – 30 днів, квартал – 90 днів, рік – 360 днів.

Даний показник характеризує період, протягом якого кошти, спрямовані на формування оборотних активів, здійснюють один оборот. Позитивний характер змін – зменшення, за умови якщо це не перешкоджає нормальному процесу діяльності і не загрожує дефіцитом оборотних активів, насамперед, товарних запасів.

Додатково ще може бути використаний такий показник, як коефіцієнт завантаження коштів, спрямованих на формування оборотних активів. Він є показником оберненим до коефіцієнта оборотності оборотних активів і розраховується як відношення середніх залишків до обсягу товарообороту. Даний показник характеризує наявність оборотних коштів у кожній гривні товарообороту. Відповідно чим менше оборотних коштів припадає на одну гривню товарообороту, тим ефективніше використовуються оборотні кошти.

Порівняння динаміки товарообороту та середніх залишків оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», а також показники оборотності (швидкості руху) оборотних активів даного підприємства, наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Динаміка показників оборотності (швидкості руху) оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2021 та 2022 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Середня за рік вартість оборотних активів, тис. грн.	1197,4	1612,5	415,1	34,7
2. Обсяг реалізація товарів без врахування ПДВ, тис. грн.	13025,7	16410,4	3384,7	26,0
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	10,88	10,18	- 0,70	x
4. Тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування оборотних активів, дні	33,1	35,4	+ 2,3	6,9

Виконані розрахунки дозволяють сформулювати висновок про те, що темпі зростання середніх залишків оборотних активів суттєво перевищують темпі зростання товарообороту. Так, у 2022 році в порівнянні з 2021 роком обсяг реалізації товарів збільшився лише на 26,0 %, в той час як середні за рік залишки оборотних активів збільшилися на 34,7 %. Безумовно, що це призвело до уповільнення оборотності оборотних активів, про що свідчать розраховані показники. Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився на 0,70 з 10,88 оборотів на рік у 2021 році до 10,18 оборотів на рік у 2022 році, а тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування оборотних активів, відповідно збільшилась з 33,1 днів до 35,4 днів, тобто на 2,3 дні або на 6,9 %. Це є негативною тенденцією, адже призведе до зниження ефективності використання коштів, спрямованих на формування оборотних активів торгового підприємства. Відповідно це актуалізує подальше аналітичне дослідження та необхідність розробки заходів щодо прискорення оборотності оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Виконаний аналіз може бути також доповнений факторним аналізом змін тривалості одного обороту оборотних активів, адже на динаміку даного показника впливають два фактори – динаміка обсягів товарообороту та динаміка вартості середніх залишків оборотних активів.

Виконаний факторний аналіз динаміки тривалості одного обороту оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» наведений в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Факторне дослідження динаміки тривалості одного обороту оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» в 2022 році в порівнянні з 2021 роком

	Середня вартість залишків оборотних активів, тис. грн.	Обсяг товарообороту, тис. грн.	Тривалість одного обороту оборотних активів, дні	Вплив факторів, днів
2021 рік	1197,4	13025,7	33,1	
За рівня середніх залишків 2021 року та обсягів товарообороту 2022 року	1197,4	16410,4	26,3	- 6,8
2022 рік	1612,5	16410,4	35,4	+ 9,1
Загальна динаміка показника, що аналізується				+ 2,3

Таким чином, тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», в 2022 році в порівнянні з 2021 роком збільшилась на 2,3 днів, але в той же час причиною збільшення тривалості одного обороту на 9,1 днів є збільшення середньої вартості залишків оборотних активів, а на 6,8 днів тривалість обороту зменшилась за рахунок збільшення обсягів товарообороту.

Наступним важливим показником, що характеризує ефективність використання оборотних активів, є рентабельність оборотних активів. Розраховується такий аналітичний показник як відношення прибутку до середніх залишків оборотних активів за відповідний період.

Для розрахунку показника рентабельності оборотних активів в цілому може бути залучений показник чистого прибутку підприємства.

Дослідження динаміки показника рентабельності оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Динаміка показників рентабельності оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2021 та 2022 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Середня за період вартість оборотних активів, тис. грн.	1197,4	1612,5	415,1	34,7
2. Чистий прибуток, тис. грн.	369,1	486,5	117,4	31,8
3. Рентабельність оборотних активів підприємства за чистим прибутком, %	30,8	30,2	- 0,6	x

Виконані розрахунки дозволяють сформулювати висновок про те, що темпі зростання середніх залишків оборотних активів перевищують темпи зростання чистого прибутку підприємства. Так, у 2022 році в порівнянні з 2021 роком чистий прибуток збільшився лише на 31,8 %, в той час як середні залишки оборотних активів збільшилися на 34,7 %. Безумовно, що це призвело до зниження рентабельності оборотних активів, яка зменшилась на 0,6 % відповідно з 30,8 % у 2021 році до 30,2 % у 2022 році.

Подальше дослідження оборотності і рентабельності оборотних активів може бути виконане в площині окремих вагомих складових оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ».

Основною складовою оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є товарні запаси, що є нормальним для переважної більшості для торгових підприємств. Аналіз формування та ефективності використання даної складової оборотних активів є важливим для будь-якого торгового підприємства.

Схема аналізу ефективності використання коштів, спрямованих на формування товарних запасів, є аналогічною аналізу оборотних активів в цілому.

Показники, що характеризують ефективність використання коштів, спрямованих на формування товарних запасів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Динаміка показники оборотності та рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2021 та 2022 роках

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Середня сума коштів, спрямованих на формування товарних запасів, тис. грн.	932,2	1268,1	335,9	36,0
2. Обсяг реалізація товарів без врахування ПДВ, тис. грн.	13025,7	16410,4	3384,7	26,0
3. Чистий прибуток, тис. грн.	369,1	486,5	117,4	31,8
4. Коефіцієнт оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів	13,97	12,94	- 1,03	x
5. Тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування товарних запасів, дні	25,8	27,8	+ 2,0	8,0
6. Рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, %	39,6	38,4	- 1,2	x

Виконані розрахунки дозволяють сформулювати висновок про те, що темпі зростання середніх залишків товарних запасів суттєво перевищують темпі зростання товарообороту. Так, у 2022 році в порівнянні з 2021 роком товарооборот збільшився лише на 26,0 %, в той час як середні залишки товарних запасів збільшилися на 36,0 %. Безумовно, що це призвело до уповільнення оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів. Коефіцієнт оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів, знизився на 1,03 з 13,97 оборотів на рік у 2021 році до 12,94 оборотів на рік у 2022 році, а тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування товарних запасів, відповідно збільшилась з 25,8 днів до 27,8 днів, тобто на 2,0 дні або на 8,0 %. Рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, навпаки знизилась з 39,6 % у 2021 році до 38,4 % у 2022 році, тобто на 1,2 %.

Додаткова інформація щодо причин зміни рівня рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів, може бути отримана шляхом факторного аналізу, адже даний показник може бути представлений як

добуток рентабельності продажів і коефіцієнту оборотності товарних запасів. Зазначений підхід вже було розглянуто у попередньому пункті роботи (формула 3.1). Застосуємо його в аналітичній практиці для факторного аналізу динаміки рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ». Відповідні розрахунки представлені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Факторне дослідження динаміки рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів «ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

	Рентабельність продажів, %	Коефіцієнт оборотності товарних запасів	Рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, %	Вплив факторів, %
2021 рік	2,83	13,97	39,6	
За рівня рентабельності продажів 2021 року та коефіцієнту оборотності 2022 року	2,83	12,94	36,6	- 3,0
2022 рік	2,96	12,94	38,4	+ 1,8
Загальна динаміка показника, що аналізується				- 1,2

Таким чином, рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, зменшилась на 3,0 % в наслідок уповільнення темпів оборотності таких коштів, і збільшилась на 1,8 % внаслідок підвищення рівня рентабельності продажів (реалізації товарів). В цілому ж вплив двох факторів призвів до зниження рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів, на 1,2 %.

Відповідно основним проблемним моментом, виявленим в ході аналізу оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є уповільнення темпів оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів підприємства. Це призводить до залучення додаткових коштів і скорочує рівень рентабельності.

Що стосується виконання факторного аналізу динаміки рентабельності

коштів, спрямованих на формування товарних запасів, то таке дослідження є надзвичайно корисним, адже забезпечує відповідну додаткову інформацію – наскільки зміни у рівні ефективності використання товарних запасів викликані змінами рівня торгової націнки, а наскільки – змінами у темпах оборотності товарних запасів.

Аналіз оборотних активів підприємства має бути доповнений оцінкою забезпеченості підприємства власними оборотними коштами, а також оцінкою показників ліквідності та платоспроможності. Даний етап аналізу є важливим, адже в ході формування оборотних активів підприємства необхідно пам'ятати про забезпечення ліквідності та платоспроможності відповідного підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами є одним з коефіцієнтних показників, за допомогою яких здійснюється аналіз фінансової стійкості підприємства. Розрахунок даного показника здійснюється наступним чином (формула 3.5):

$$K_{з.в.о.к.} = \frac{\text{Власні}_\text{оборотні}_\text{кошти}}{\text{Оборотні}_\text{кошти}} \quad (3.5)$$

Даний коефіцієнт відображає наскільки оборотні активи сформовані за рахунок власного капіталу. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Оптимальне значення, за думкою більшості вчених-економістів, не менше 0,1 – 0,2.

Коефіцієнтний підхід оцінки ліквідності передбачає розрахунок і аналіз показників аналітичних показників як:

- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Активне використання зазначених показників може бути пояснено тим, що для їх розрахунку достатньо форм публічної фінансової звітності.

Принципи розрахунку та нормування зазначених показників ліквідності представлені в таблиці 3.9. (систематизовано за джерелами [16, с. 171; 32, с. 71; 41, С. 187-188; 63, с. 449; 67, С. 235-236; 75, С. 194-195])

Таблиця 3.9 – Коефіцієнтні показники оцінки ліквідності

Показник	Порядок розрахунку	Сутність та принципи нормування
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	Відношення вартості оборотних активів до суми поточних зобов'язань	Показник характеризує забезпеченість оборотними коштами для погашення поточних зобов'язань. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Критичне значення 1, якщо показник менший за 1, то баланс підприємства характеризується як неліквідний.
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	Відношення вартості оборотних активів без врахування запасів до суми поточних зобов'язань	Показник відображає скільки одиниць найбільш ліквідних активів приходить на одиницю термінових зобов'язань. Позитивна динаміка коефіцієнту швидкої ліквідності – збільшення; рекомендоване значення більше ніж 0,8, за думкою деяких аналітиків більше ніж 0,6 – 0,7.
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відношення грошей та їх еквівалентів до суми поточних зобов'язань	Показник характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Позитивна динаміка даного показника – збільшення. Рекомендоване значення більше ніж 0,2 – 0,35.

Розраховані за даними фінансової звітності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» показники забезпеченості власними оборотними коштами та ліквідності представлені в таблиці 3.10.

Представлений показник забезпеченості власними оборотними коштами знаходяться в межах норми, що свідчить про достатню наявність власних оборотних коштів для активної та прибуткової роботи.

Розраховані коефіцієнтні показники ліквідності дозволяють стверджувати, що ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є платоспроможним, а структура його активів щодо ліквідності є задовільною. Підвищувати ліквідність активів підприємство не варто, адже це означатиме втрату частини потенційно можливого прибутку. Варто пам'ятати, що для торгового підприємства активною складовою оборотних активів є насамперед товарні запаси, а грошові кошти лише забезпечують платоспроможність, але як активи безпосередньо доходу не формують.

Таблиця 3.10 – Показники забезпеченості власними оборотними коштами і ліквідності ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

Найменування показників	Станом на 01.01.2022.	Станом на 01.01.2023.	Відхилення	Оптимальний рівень	Відхилення 01.01.2023. від оптимального рівня
1. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,33	0,36	+ 0,03	> 0,1 – 0,2	+ 0,16
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,10	1,17	+ 0,07	> 1	+ 0,17
3. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,75	0,81	+ 0,06	> 0,7	+ 0,11
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,21	0,25	+ 0,05	> 0,2	+ 0,15

В той же час проблема уповільнення оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів, потребує вирішення, насамперед, шляхом активізації продажів даного торгового підприємства.

3.3 Підвищення ефективності використання оборотних активів торгових підприємств

Управління оборотними активами для підприємства торгівлі є найбільш важливою частиною операційного та фінансового управління, тому що:

– по-перше, оборотні активи виключне місце в структурі активів торгового підприємства, відповідно відносно невелике зниження їх розмірів у результаті раціонального управління може дати помітний економічний ефект;

– по-друге, оборотні активи відрізняються високою мобільністю,

рухаючись від однієї стадії до іншої, відповідно потребують оперативного управління;

– по-третє, від їх розміру, структури та швидкості руху залежать можливості підприємства збільшувати обсяги реалізації та рівень прибутковості, а також рівень ліквідності та платоспроможності за потреби.

На думку Н.О. Власової у загальному сенсі «управління оборотними активами являє собою цілеспрямовану діяльність, пов'язану із визначенням величини оборотних активів, ризику виникнення збитків, одержаних у результаті нестачі тих чи інших складових оборотних активів, а також пов'язану з контролем над їх формуванням і використанням і створенням відповідних організаційних передумов» [21, С. 53-54]. В.Г. Баранова та С.М. Гоцуляк характеризують процес управління оборотними активами як «сукупність відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій через використання комплексу методів управління з метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства» [7, с. 33].

В економічній літературі поширеною практикою є виокремлення трьох типів або підходів економічної політики, які в площині управління оборотними активами набувають такого сенсу:

– агресивний підхід, що припускає мінімізацію обсягів усіх елементів оборотних активів;

– помірний підхід, що припускає збереження обсягів елементів оборотних активів на рівні, що гарантує платоспроможність;

– консервативний підхід, що припускає великий рівень оборотних активів для мінімізації ризиків втрати платоспроможності.

Враховуючи різний зміст основних елементів оборотних активів торгового підприємства, сутність кожного з вказаних типів управління варто розглядати окремо для товарних запасів, окремо для дебіторської заборгованості і окремо для грошових коштів.

Зміст різних типів підходів до управління основними елементами оборотних активів торгового підприємства представлений в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Зміст підходів до управління основними елементами оборотних активів торгового підприємства [21, С. 59-60]

Підхід	Реалізація на практиці	Співвідношення прибутковості й ризику
Товарні запаси		
Консервативний	Формування завищеного обсягу страхових і резервних запасів на випадок перебоїв з поставками й інших форс-мажорних обставин	Більші витрати, пов'язані із зберіганням товарних запасів і відволіканням коштів із обороту. Як наслідок – зниження прибутковості. Рівень ризику перебоїв у торгово-технологічному процесі – мінімальний.
Помірний	Формування резервів на випадок типових збоїв у торгово-технологічному процесі	Середня прибутковість Середній ризик
Агресивний	Мінімум товарних запасів, поставки «точно в строк»	Максимальна прибутковість, але найменші збої загрожують зупинкою (затримкою) торгово-технологічного процесу внаслідок відтоку покупців
Дебіторська заборгованість		
Консервативний	Тверда політика надання кредиту й інкасації заборгованості, мінімальна відстрочка платежу, робота тільки з надійними покупцями	Мінімальні втрати від виникнення безнадійної заборгованості та затримки оплати, але рівень продажів і конкурентоспроможності невеликі
Помірний	Надання стандартних (середньо ринкових) умов поставки й оплати	Середня прибутковість Середній ризик
Агресивний	Більша відстрочка, гнучка політика кредитування	Великий обсяг продажів за цінами вище за середньоринкові, але висока ймовірність появи простроченої дебіторської заборгованості
Грошові кошти		
Консервативний	Зберігання великого страхового залишку коштів на рахунках	Можливість вчасно роботи планові закупки навіть за наявності тимчасових проблем із інкасацією; може привести до їх знецінення
Помірний	Формування порівняно невеликих страхових резервів, інвестування тільки в надійні цінні папери	Середня прибутковість Середній ризик
Агресивний	Зберігання мінімального залишку коштів, вкладення вільних коштів у високоліквідні цінні папери	Підприємство ризикує не розплатитися за терміновими зобов'язаннями або понести втрати через залучення незапланованого короткострокового фінансування

Вибраний підхід до формування оборотних активів (або тип політики їх формування), відображаючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, визначає суму цих коштів і їх рівень по відношенню до обсягу діяльності (товарообороту) торгового підприємства.

Визначення загального обсягу оборотних активів пов'язане із оптимізацією їх розміру з позиції мінімізації ризиків і максимізації прибутку. У разі невеликого розміру оборотних активів, коли їх недостатньо для здійснення торгово-технологічних процесів, мають місце великі комерційні ризики і ризики втрати ліквідності. При цьому товарооборот може бути нижче за точку беззбитковості або прибуток підприємства буде мінімальним. У випадках, коли розмір оборотних активів досягає значних розмірів і підприємство має в своєму розпорядженні тимчасово вільні засоби, то не дивлячись на зниження рівня ризиків, прибуток зменшуватиметься через зростаючі витрати на утримання та фінансування оборотних активів, а також в наслідок можливої втрати ними корисності.

Можливі наслідки надлишків та нестачі окремих елементів оборотних активів торгового підприємства систематизовані в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 – Можливі наслідки надлишку (нестачі) окремих елементів оборотних активів торгового підприємства

Елементи оборотних активів	Наслідки надлишку	Наслідки нестачі
1	2	3
Товарні запаси	- затоварювання складів і брак складських приміщень; - додаткові витрати на зберігання товарів; - додаткові втрати від зниження якості товарів, а також втрати в межах норм природних втрат; - втрати прибутку із-за уповільнення швидкості обороту і продажу товарів із додатковими знижками; - втрати внаслідок інфляції.	- порушення ритмічності або припинення процесу продажів; - неефективне використання складських приміщень; - збільшення транспортних витрат; - втрата лояльності покупців і ділової репутації (іміджу) торгового підприємства.

Продовження таблиці 3.12

1	2	3
Дебіторська заборгованість	- високий ризик неповернення коштів; - відволікання та неефективне використання власних коштів; - необхідність у додатковому позиковому фінансуванні; - зниження ліквідності і платоспроможності підприємства.	- непряме свідчення про зниження ділової активності і можливу втрату потенційних покупців.
Грошові кошти	- втрати прибутку у зв'язку з невикористанням в обороті; - високі ризики знецінення в наслідок інфляції.	- порушення ритмічності закупівлі товарів і проведення господарських операцій; - високий ризик втрати ліквідності і платоспроможності; - необхідність залучення додаткових позикових коштів.

Наведена інформація актуалізує необхідність комплексного збалансованого підходу щодо формування оборотних активів торгового підприємства.

У процесі управління оборотними активами торгового підприємства розробляються окремі фінансові нормативи, як використовуються для контролю ефективності їх формування і функціонування. Основними з таких нормативів є:

- норматив власних оборотних активів торгового підприємства;
- система нормативів оборотності основних видів оборотних активів і тривалості операційного циклу в цілому;
- система коефіцієнтів ліквідності оборотних активів.

Резерви та шляхи прискорення оборотності оборотних активів торгових підприємств в узагальненому вигляді залежать від двох основних факторів від обсягів реалізації товарів (товарообороту) та розміру середніх залишків оборотних активів.

Основними заходами, що дозволяють прискорити оборотність оборотних активів торгових підприємств, є:

- вдосконалення руху товарів та нормалізація структури оборотних

коштів торгового підприємства;

- підвищення ритмічності діяльності та забезпечення дисципліни виконання планів торгової діяльності;
- вдосконалення організації торгівлі, запровадження прогресивних форм та методів продажів, якісне використання рекламних можливостей;
- оптимізація товарних запасів та мінімізація інших видів запасів торгових підприємств;
- підвищення якісного рівня роботи із тарою;
- удосконалення розрахунків із покупцями та постачальниками;
- покращення претензійної роботи та недопущення (попередження) формування сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості;
- прискорення обороту грошових коштів за рахунок поліпшення інкасації торгової виручки, а також збільшення у роздрібній торгівлі питомої ваги розрахунків, що здійснюються безготівково із застосування платіжних карток і застосунків.

За підсумками проведеного аналізу оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» сформований висновок про те, що основним фактором зниження ефективності використання оборотних активів даного торгового підприємства є уповільнення темпів оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів. Відповідно задля вирішення даної проблеми пропонується ряд заходів, спрямованих на збільшення обсягів продажу товарів як оптом, так у роздрібних торгових підрозділах підприємства. Основними з таких заходів мають бути:

- надання постійним оптовим покупцям – підприємствам ресторанного господарства відстрочки платежу терміном два – три тижні;
- надання оптовим покупцям знижки у розмірі 3 % за умови, що в минулому кварталі вони збільшили обсяги придбання товарів у порівнянні з попереднім кварталом мінімум як на 5 %;
- надання знижки оптовим покупцям, які купують овочі та фрукти в асортименті не менше, як десять найменувань;

– введення системи накопичувальних бонусних карток у роздрібних структурних підрозділах підприємства.

ВИСНОВКИ

Управління оборотними активами є однією з найважливіших складових управління торговим підприємством, адже суттєва частина капіталу такого підприємства спрямована саме на формування оборотних активів, насамперед його товарних запасів, без яких неможлива торгова діяльність як така, і відповідно від ефективності використання оборотних активів багато в чому залежить ефективність функціонування, платоспроможність та конкурентоспроможність торгового підприємства в цілому.

Ефективність використання оборотних активів принципово залежить від дієвості управлінських рішень, що приймаються на етапах формування та управління рухом оборотних активів. Прийняття дієвих управлінських рішень потребує відповідної інформаційно-аналітичної підтримки, що й актуалізує питання вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами торгового підприємства.

Таким чином, питання обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами є важливими для торгових підприємств, в тому числі і для ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ, що було залучено в якості інформаційної бази дослідження.

За підсумками проведеного в теоретичній площині дослідження щодо сутності економічної категорії «оборотні активи» був сформуований висновок про те, що дана економічна дефініція потребує уточнення шляхом розмежування сутності категорій «оборотні активи» і «оборотний капітал». Відповідно було визначено, що оборотний капітал є інвестиційним ресурсом, що спрямований на фінансування формування оборотних активів підприємства, а оборотні активи – активами, тобто майном підприємства, що сформоване завдяки залученню у діяльність підприємства оборотного капіталу як джерела фінансування.

За підсумками проведеного дослідження наявної в ТОВ «ГОЛДЕН

ФРУКТ» системи облікового забезпечення управління оборотними активами був сформований висновок про її високий якісний рівень, особливо в частині забезпечення збереження оборотних активів підприємства. В ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» систематично проводяться інвентаризації товарних запасів і грошових коштів, нестач за останні три роки виявлено не було.

В той же час в ході проведеного дослідження практики обліку оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» були сформовані певні пропозиції, спрямовані на підвищення якісного рівня обліку окремих видів оборотних активів.

Так, оцінка і облік товарів у роздрібній торгівлі здійснюється в ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» за цінами продажу. Даний метод передбачений НП(с)БО 9 «Запаси» саме для оцінки та обліку товарів у роздрібній торгівлі і полягає у веденні сумового обліку товарів у місцях продажу за цінами продажу. Собівартість реалізованих товарів за даного методу обліку товарів визначається шляхом розрахунку середнього відсотку торгової націнки і реалізованої торгової націнки. В цілому такий підхід є коректним, але зауваження викликає виконання розрахунку реалізованої торгової націнки в цілому за підприємством, ігноруючи окремі торгові структурні підрозділи і окремі товарні групи, рівень торгової націнки за якими помітно відрізняється. Шляхом моделювання було доведено, що такий підхід призводить до викривлення вартості залишків товарів, валового доходу роздрібною торгівлі і відповідно прибутку підприємства, а також суми прибутку до оподаткування і податку на прибуток. Окрім того, виконання розрахунку реалізованої торгової націнки в цілому не дозволяє формувати інформацію для подальшого аналізу ефективності продажів за окремими товарними групами і ефективності функціонування окремих роздрібних структурних підрозділів.

Задля вирішення виявленої проблеми пропонується в подальшому здійснювати облік товарів за цінами продажу та торгової націнки окремо за кожним роздрібним магазином, а також окремо за товарною групою «овочі

та фрукти», адже це їх реалізація є певним логічним продовженням оптової торгівлі, і окремо за іншими товарами, що реалізуються у роздрібних магазинах. Такий підхід дозволить коректно визначати вартість залишків товарів, валовий дохід від роздрібною торгівлі і прибуток підприємства, в тому числі з метою його оподаткування, а також формувати інформацію для подальших аналітичних процедур щодо ефективності роздрібних продажів і ефективності окремих роздрібних структурних підрозділів.

З метою підвищення методичного рівня відображення в обліку та звітності поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги вважаємо за доцільне внесення до облікової політики ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» змін щодо запровадження в облікову практику даного мікропідприємства формування резерву сумнівних боргів методом аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Це дозволить підвищити якісний рівень обліково-звітної інформації щодо дебіторської заборгованості та в окремих випадках оптимізувати податкове навантаження з податку на прибуток.

З метою підвищення рівня методичного забезпечення організації комплексного аналізу оборотних активів торгового підприємства були систематизовані основні етапи такого аналітичного дослідження, а також презентоване застосування методики факторного аналізу динаміки рентабельності товарних запасів торгового підприємства, що дозволяє виокремити вплив зміни рівня рентабельності продажів і вплив зміни швидкості обороту коштів, спрямованих на формування товарних запасів.

Виконаний аналіз оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» дозволив сформулювати такі висновки.

Середньорічні залишки оборотних активів підприємства збільшили у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 415,1 тис. грн. або на 34,7 % і склали таким чином у 2022 році 1612,5 тис. грн. У структурі оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» центральне місце належить товарним запасам, доля яких у 2022 році в порівнянні з попереднім роком збільшилась з 77,8 % до

78,7 %. Саме товарні запаси відрізняються і максимальними темпами зростання, адже їх середні залишки збільшились у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 335,9 тис. грн. або на 36,0 %.

Серед негативних тенденцій варто відзначити, що темпи зростання середніх залишків як оборотних активів в цілому, так і товарних запасів, перевищують наявні темпи зростання товарообороту і чистого прибутку ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» у 2022 році в порівнянні з 2021 роком. Як наслідок, це призвело до уповільнення оборотності оборотних активів і до зниження рентабельності оборотних активів.

Так, тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування оборотних активів, збільшилась у 2022 році в порівнянні з 2021 роком з 33,1 днів до 35,4 днів, тобто на 2,3 дні або на 6,9 %, а рентабельності оборотних активів відповідно зменшилась з 30,8 % у 2021 році до 30,2 % у 2022 році.

Аналогічно тривалість одного обороту коштів, спрямованих на формування товарних запасів, збільшилась у 2022 році в порівнянні з попереднім роком з 25,8 днів до 27,8 днів, тобто на 2,0 дні або на 8,0 %. а рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, – знизилась з 39,6 % у 2021 році до 38,4 % у 2022 році.

Показовими є також результати факторного аналізу динаміки рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів. Так, за підсумками проведених розрахунків сформувався висновок про те, що рентабельність коштів, спрямованих на формування товарних запасів, зменшилась на 3,0 % в наслідок уповільнення темпів оборотності таких коштів, і збільшилась на 1,8 % внаслідок підвищення рівня рентабельності продажів (реалізації товарів). В цілому ж вплив двох факторів призвів до зниження рентабельності коштів, спрямованих на формування товарних запасів, на 1,2 %.

Проведений коефіцієнтний аналіз засвідчив, що рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами знаходиться в межах норми,

відповідно у підприємства достатньо власних оборотних коштів для активної та прибуткової роботи. Розраховані коефіцієнтні показники ліквідності дозволяють стверджувати, що структура активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ» є ліквідною, а підприємство в цілому платоспроможним.

Таким чином, основним проблемним моментом, виявленим в ході аналізу оборотних активів ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ», є уповільнення темпів оборотності коштів, спрямованих на формування товарних запасів підприємства. Це призводить до залучення додаткових коштів на фінансування товарних запасів та скорочує рівень рентабельності їх використання.

Відповідно задля вирішення даної проблеми пропонується ряд заходів, спрямованих на активізацію продажів товарів як оптом, так у роздрібних магазинах підприємства, основними з яких є надання постійним оптовим покупцям – підприємствам ресторанного господарства відстрочки платежу терміном два – три тижні, а також введення системи знижок для оптових покупців і системи накопичувальних бонусних карток у роздрібній торгівлі.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Артем'єв П.В., Скорнякова Ю.Б. Окремі аспекти вдосконалення методичного забезпечення аналізу оборотних активів торгових підприємств. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні тенденції розвитку сучасної держави» (м. Черкаси, 13 листопада 2023 р.). Черкаси : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2023. С. 82-86.
2. Артем'єв П.В., Скорнякова Ю.Б. Організаційно-методичне забезпечення аналізу оборотних активів торгового підприємства. *Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства: збірник статей молодих вчених*. Випуск 8 / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. С. 157-165.
3. Артем'єв П.В., Скорнякова Ю.Б. Теоретико-нормативні засади організації обліку наявності та руху товарів. Збірник матеріалів XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави» / [за ред. А.В. Череп]. Запоріжжя : Запорізький національний університет ЗНУ, 2023. С. 124-126.
4. Бабенко І.В., Е.Н. Кузьбожев. Оборотні засоби (активи): сутність та розрахунок основних аналітичних показників : навч. посіб. Дніпропетровськ : ДНУ, 2016. 180 с.
5. Бакунов А.А., Фролова Л.В., Шаруга Л.В. Економіка підприємства у структурно-логічних схемах : навч. посіб. Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. 255 с.
6. Балдинюк А.Г. Управління фінансуванням оборотних активів торговельних підприємств : автореф. дис.. ... канд. екон. наук : 08.07.05. Київ, 2005. 21 с.
7. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2008. № 30. С. 32-36.

8. Біла О.Г., Косаркіна В.П., Мельник С.І. Фінанси підприємств і організація споживчої кооперації : підручник. Київ : НМЦ «Укоопосвіта», 2009. 520 с.
9. Білик М.Д., Буряк Л.Д., Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 535 с.
10. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 780 с.
11. Богданова О.В. Економічна суть, класифікація та джерела формування оборотних активів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 212-216.
12. Бондар Н.М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Видавництво «А.С.К.», 2012. 400 с.
13. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40-44.
14. Бочаров В.В. Фінансовий менеджмент : від теорії до практики управління : монографія. Харків : Економіст, 2018. 224 с.
15. Бугай А.В., Єропутова О.О., Семенов Г.А. Економічний механізм формування та використання оборотного капіталу підприємств : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2009. 364 с.
16. Бугай В., Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна сутність та експертна оцінка. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 3. С. 169-173.
17. Вареник В.М., Толстих Т.К. Удосконалення політики управління оборотними активами торговельного підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 6 (11). С. 109-114.
18. Верига Ю.А., Карпенко О.В., Хоменко Н.В. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 153 с.
19. Витвицька У.Я., Андрійчук І.В., Петрунів Д.В. Інтегральна оцінка

ефективності управління оборотними активами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2018. Вип. 28. Ч. 1. С. 79-83.

20. Вілкул О.Ю., Нусінов В.Я., Лобов С.П. Управління оборотними коштами в умовах їх дефіциту : монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. 208 с.

21. Власова Н.О. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2014. 258 с.

22. Власова Н.О., Михайлова О.В. Стан оборотних активів на підприємствах роздрібної торгівлі в умовах фінансової кризи. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. Вип. 1 (11). С. 167-177.

23. Власова Н.О., Чорна М.В., Михайлова О.В. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 153-163.

24. Волошина В.В. Теоретико-методичні передумови гармонізації контролю оборотних активів підприємства. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12 (1). С. 61-66.

25. Гаценко-Колумбет О.П. Оборотні активи підприємства: проблеми теорії обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 1. С. 42-47.

26. Гуревич В.О., Круш П.В., Клименко О.В. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 250 с.

27. Демченко Т.А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 9. С. 179-184.

28. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черноус Т.М. Управління оборотними активами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 572-578.

29. Донін Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки

класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1. С. 75-85.

30. Захарчін Г.М., Кіт А.Ф., Петрович Й.М. Економіка підприємства : підручник. Львів : Видавництво «Магнолія 2006», 2012. 326 с.

31. Іванова Г.М., Кравченко О.С. Оборотні активи: сутність, особливості формування та місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5. Т. 2. С. 29-32.

32. Ізмайлова К.В. Сучасні технології фінансового аналізу : монографія. Київ : МАУП, 2003. 148 с.

33. Квач Я.П., Дроздова О.Г. Облік руху товарів: нормативно-правові аспекти. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Вип. 2 (57). С. 135-143.

34. Кваша Ю.В., Крамзіна Н.О., Поважний О.С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2008. № 12/2. С. 41-52.

35. Колодяжна К.А. Методологічні засади розробки політики управління оборотними коштами торговельного підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2012. Вип. 1. Т. 1. С. 86-91.

36. Колодяжна К.А. Управління оборотними активами і їхня роль в діяльності підприємств. *Торгівля і ринок України*. 2009. № 2. С. 76-82.

37. Колумбет О.П. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура у вітчизняній і зарубіжній практиці. *Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія Економіка і управління*. 2013. Вип. 23-24. С. 324-332.

38. Коноводченко Л.Я., Кушнарєва Л.Я., Лаюк Б.П. Загальна економічна теорія: політична економія, мікроекономіка, макроекономіка : навч. посіб. Одеса : Видавництво «Гермес», 2008. 293 с.

39. Круглова О.А. Стратегічне та оперативне управління товарними запасами на підприємствах торгівлі. *Економіка: проблеми теорії і практики* :

збірник наукових праць. 2011. Випуск 117. С. 41-46.

40. Латишева І.Л. Аналіз політики управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 1 (45). С. 144-147.

41. Лахтіонова О.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 387 с.

42. Лиса О.С. Управління оборотними коштами підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. Дніпропетровськ, 2006. 23 с.

43. Лисьонкова Н.М., Захарчук В.Ю. Підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 5 (10). С. 354-358.

44. Лігоненко Л.О., Мазаракі А.А., Ушакова Н.М. Економіка торговельного підприємства : підручник. Київ : Хрещатик, 1999. 800 с.

45. Маргасова В.Г. Управління оборотним капіталом та оцінка його впливу на фінансовий стан підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. Ірпінь, 2005. 24 с.

46. Нападовська Л.В., Алексеєва А.В., Бакурова О.А. Облік на підприємствах торгівлі та ресторанного господарства : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2006. 378 с.

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення: 17.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 01.11.2023).

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 01.11.2023).

49. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. Дата оновлення: 01.01.2023. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 01.11.2023).

50. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Дата оновлення: 17.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення 01.11.2023).

51. Ніконович Г.І. Аналіз і контроль оборотних активів торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2007. 25 с.

52. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій та Інструкція щодо його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 29.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (Дата звернення 01.11.2023).

53. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2015. 460 с.

54. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2010. 528 с.

55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 01.11.2023).

56. Проскуріна Н.М., Романюк Н.С. Управління оборотними активами в умовах кризового стану підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2009. № 3. С. 55-63.

57. Римарчук А.М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 7 (110). С. 64-70.

58. Севрук Є.М. Оцінка ефективності фінансування оборотних активів на підприємствах торгівлі України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 491-495.

59. Скорнякова Ю.Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 119 с.

60. Скорнякова Ю.Б. Облік у торговельних підприємствах : практикум. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. 120 с.
61. Слободянюк О.В., Ковтунова Н.С. Особливості управління оборотними активами підприємства в сучасних умовах господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. № 6 (105). С. 73-78.
62. Сорока Р.С. Фактори впливу на забезпеченість торговельних підприємств оборотним капіталом. *Фінанси України*. 2013. № 10. С. 76-83.
63. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.
64. Толопка Н.Б. Вдосконалення методики аналізу ефективності управління оборотними активами торговельного підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми економіки та управління. 2011. № 640. С. 440-445.
65. Тютюнник Я.В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 158-162.
66. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2012. 280 с.
67. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. Київ : Видавництво європейського університету, 2011. 253 с.
68. Харів П.С. Економіка підприємства : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2009. 500 с.
69. Хом'як Р.Л. Облік на підприємствах оптової та роздрібною торгівлі : підручник. Львів : Магнолія-2006, 2017. 245 с.
70. Чобіток В.І., Пятиколотова К.С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 41. С. 230-234.
71. Швець Ю.О., Скворцова А.В. Управління оборотними активами підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*.

Серія: Економіка і менеджмент. 2015. № 13. С. 127-130.

72. Щербина А.В. Фінанси сучасних підприємств : монографія. Одеса : Видавництво «Гермес», 2016. 506 с.

73. Barke R. Short Introduction to Accounting. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 171 p.

74. Bemeimans R. The capacity aspect of inventories : Lecture notes in economics and mathematical systems. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 165 p.

75. Bernstein L.A. Financial Statement Analysis : Theory, Application, and Interpretation. – Homewood : Richard D. Irwin, Inc., 1993. 1075 p.

76. Booth Elizabeth B. Financial management. Boston etc. : McGraw-Hill, 2007. 662 p.

77. Brealey R.A., Myers S.C., Allen F. Corporate Finance. Boston etc. : McGraw-Hill/Irwin, 2005. 1028 p.

78. Fridson M., Alvares F. Financial statement analysis. New York : John Wiley & Sons, 2002. 396 p.

ДОДАТОК А

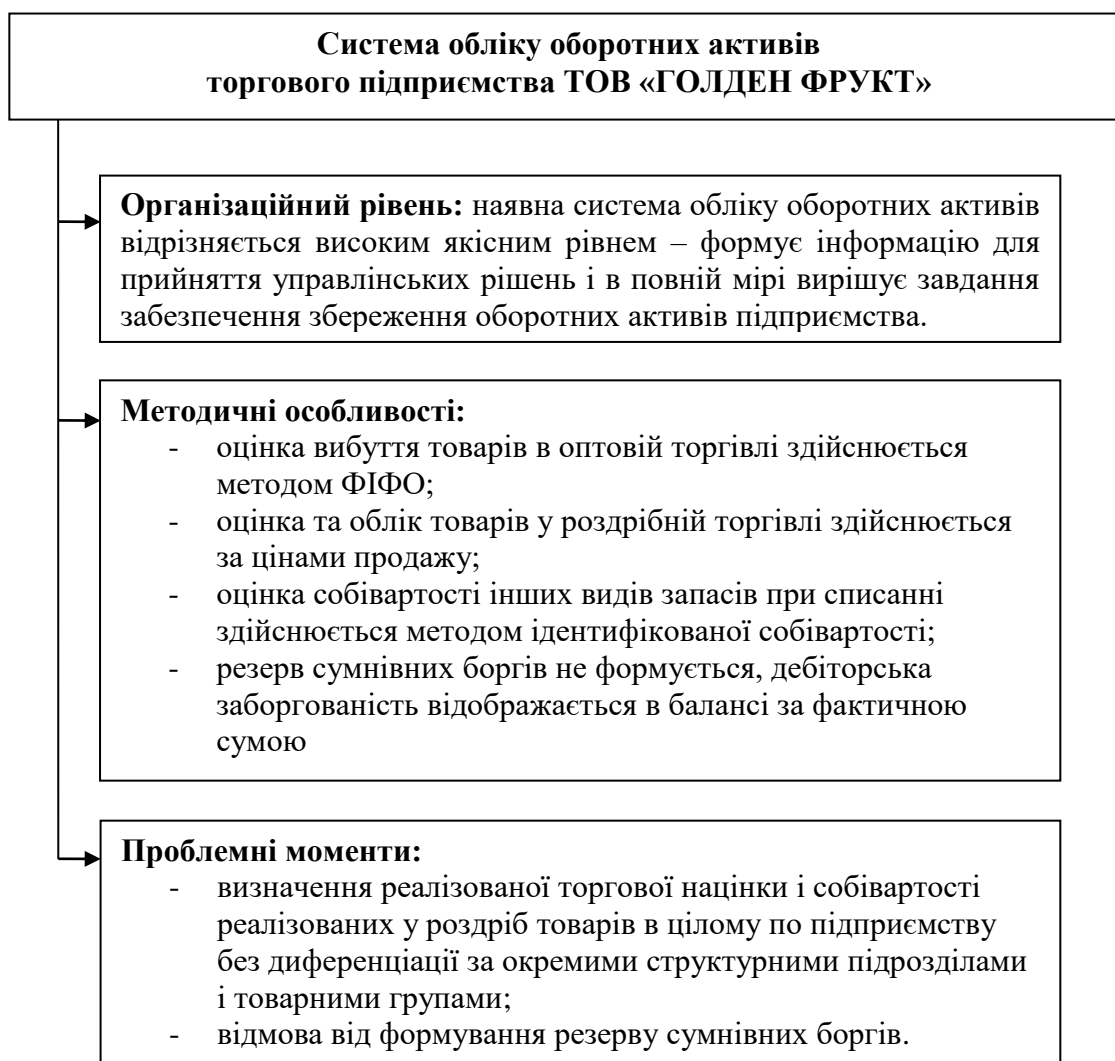

Рисунок А.1 – Загальна характеристика системи обліку оборотних активів торгового підприємства ТОВ «ГОЛДЕН ФРУКТ»

ДОДАТОК Б

Схема вдосконалення порядку відображення в обліку товарів у роздрібній торгівлі

Наявний порядок:

облік і оцінка товарів за цінами продажу,
облік торгової націнки і розрахунок реалізованої торгової націнки
в цілому за підприємством

Недоліки наявного порядку:

- викривлення даних обліку та звітності щодо вартості залишків товарів, валового доходу роздрібною торгівлі і відповідно прибутку підприємства, а також суми прибутку до оподаткування і податку на прибуток;
- відсутність інформації для подальшого аналізу ефективності продажів за окремими товарними групами і ефективності функціонування окремих роздрібних структурних підрозділів.

ПРОПОНУЄТЬСЯ:

здійснювати облік торгової націнки і розрахунок реалізованої торгової націнки окремо за кожним роздрібним торговим підрозділом і окремо за двома товарними групами

РЕЗУЛЬТАТ:

підвищення якісно-інформативного рівня даних обліку та звітності щодо вартості залишків товарів, валового доходу від роздрібною торгівлі і прибутку підприємства, в тому числі з метою його оподаткування.